

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE ALMANCA
ROMAN BAŞLIKLARININ
DİLSEL ANALİZİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Bülent ÇİFTPINAR

✓

Eskişehir 1988

ÖNSÖZ

Romanlar, başlıkları ile ilgi çeken okuma materyalleridir. İnceleyeceğimiz Türk ve Alman roman başlıklarının bu iki dilin temelde ayrıldıkları noktaları verebilmek için herşeyden önce anlatım ögesi olan sözcüklerin açıklanmasının gerekli olduğu görülmüştür.

Konumuzun temelini teşkil eden roman başlığının ne olduğunu ortaya koyduktan sonra ikinci bölümde anlatım öğeleri üzerinde durulmuştur.

Sınırlı sayıdaki Türkçe ve Almanca roman başlığının dilsel analizleri yapılarak bu her iki dilin temelde ayrıldıkları noktaları göstererek ifade farklılıklarının roman başlıklarına yansıdığı sonucuna varılmak istenmiştir.

Öncelikle, bu çalışmamda bana yardımcı olan danışman hocam Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Bölüm Başkanı Prof.Dr. Nevin SELEN ve Eğitim Fakültesi Türk Dili Öğretim Görevlisi Canan İLERİ'ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
<u>ÖNSÖZ</u>	i
<u>GİRİŞ</u>	1
<u>1. ROMAN BAŞLIĞI NEDİR?</u>	4
<u>2. ANLATIM ÜGESİ OLAN SÖZCÜKLERİN</u>	
<u>ADLANDIRILMASI</u>	11
<u>2.1. İSİM(DER NAME) NEDİR?</u>	13
<u>2.1.1. Varlıkların Verilişlerine Göre</u>	
<u>İsimler</u>	14
2.1.1.1. Özel İsimler(Eigenenamen).	14
2.1.1.1. Cins İsimler	
(Gattungsnamen).....	16
<u>2.1.2. Varlıkların Oluşlarına(Uzayda</u>	
<u>Yer Tutup Tutmadıklarına) Göre</u>	
<u>İsimler</u>	17

2.1.2.1. Somut İsimler (konkrete Namen)	17
2.1.2.2. Soyut İsimler (abstrakte Namen).....	17
<u>2.1.3. Yapılarına Göre İsimler</u>	18
2.1.3.1. Basit İsimler (einfache Namen).....	18
2.1.3.1. Türemiş İsimler (abgeleitete Namen)....	19
2.1.3.3. Bileşik İsimler (zusammengesetzte Namen)	20
<u>2.1.4. Varlıkların Sayılarına Göre İsimler</u>	20
2.1.4.1. Tekil İsimler (singulare Namen).....	20
2.1.4.2. Çoğul İsimler (plurale Namen).....	21
2.2. EYLEM (DAS VERB) NEDİR?.....	25
<u>2.2.1. Anlamlarına Göre Eylemler</u>	28
<u>2.2.2. Yapılarına Göre Eylemler</u>	29
2.2.2.1. Basit Eylemler (einfache Verben).....	30
2.2.2.2. Türemiş Eylemler (abgeleitete Verben)...	32
2.2.2.3. Bileşik Eylemler (zusammengesetzte Verben)	33
2.3. SIFAT (DAS ASJEKTIV) NEDİR?.....	42
<u>2.3.1. Niteleme Sıfatları</u>	44

<u>2.3.2. Belirtme Sıfatları.....</u>	45
2.3.2.1. İşaret Sıfatları (Die demonstrativen Adjektive).	46
2.3.2.2. Sayı Sıfatları (Zahladjektive).....	46
2.3.2.3. Soru Sıfatları (Frageadjektive).....	47
2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları (Die unbestimmten Adjektive).	48
2.4. ZARF (DAS ADVERB) NEDİR?.....	49
<u>2.4.1. Yer Zarfları(die Lokaladverbien).</u>	50
<u>2.4.2. Zaman Zarfları(Adverbien der Zeit)..</u>	51
<u>2.4.3. Hal Zarfları (die Modaladverbien)...</u>	52
<u>2.4.4. Sebeb Gösteren Zarflar (die Kausaladverbien).....</u>	53
5.2. ADIL (PRONOMEN) NEDİR?.....	53
<u>2.5.1. Şahıs Adılları (Das Personalpronomen)</u>	55
<u>2.5.2. İşaret Adılları (Das Demonstrativpronomen).....</u>	58
<u>2.5.3. Soru Adılları (Das Interrogativ Pronomen).....</u>	59
<u>2.5.4. Belirsizlik Adılları (Das indefinite Pronomen).....</u>	60
<u>2.5.5. Bağlama Adılları(Das Relativpronomen)</u>	61
2.6. EDAT (DIE PRÄPOSITION) NEDİR?.....	63
2.7. BAĞLAÇ (DIE KONJUNKTION) NEDİR?.....	64
<u>2.7.1. Düzenleme Bağlaçları (Nebenordnende Konjunktionen)....</u>	65

2.7.2. <u>Cümlenin Ögesi Olan Bağlaçlar</u> (Die Satzteilkonjunktionen)....	67
2.7.3. <u>Master Bağlaçları</u> (Infinitivkonjunktionen).....	67
2.7.4. <u>Uyum Bağlaçları</u> (Unterordnende Konjunktionen)...	68
2.8. <u>ÜNLEM (DIE INTERJEKTION) NEDİR?.....</u>	68
<u>3. TÜRKÇE-ALMANCA ROMAN BAŞLIKLARININ DİLSEL</u> <u>ANALİZE VE TABLOLAR YARDIMI İLE LİSTELENMESİ</u>	72
3.1. TÜRKÇE ROMAN BAŞLIKLARININ DİLSEL ANALİZİ	72
3.2. ALMANCA ROMAN BAŞLIKLARININ DİLSEL ANALİZİ	84
3.3. ANLATIM ÜGELERİNİN HER İKİ DİLDEKİ ROMAN BAŞLIKLARINA DAĞILIMI.....	96
3.4. ROMAN BAŞLIKLARINDAKİ ANLATIM ÜGELERİNİN LİSTELENMESİ.....	101
3.4.1. <u>Türkçe Roman Başlıklarındaki</u> <u>Anlatım Ügelerinin Listelenmesi.</u>	101
3.4.2. <u>Almanca Roman Başlıklarındaki</u> <u>Anlatım Ügelerinin Listelenmesi.</u>	103
<u>SONUÇ</u>	105
<u>KAYNAKÇA</u>	124

GİRİŞ

Bugün, ilgi ile okunan eserlerin çoğu roman türündedir. Roman; insanların başlarından geçen, ya da geçebilir kanısını uyandıran olayları yer ve zaman bildirerek okuyucuya aktaran uzun yazı; yaşanmış ya da yaşanabilir, tasarlanmış uzun ve birbirine bağlı bir çok olayı temel bir düşünce etrafında toplayan edebi eser; bir bakıma büyük hikaye; olağani olmuş gösterme sanatıdır.

Okunabilen bir edebiyat ürünü olan roman, baştan geçenleri, tutkuları, karakterleri, insanlık tarihinin büyük olaylarını ve kısaca insanı ilgilendiren her türlü konuyu işleyebilecek niteliktedir.

Zevk alınarak okunan edebi türlerin en başında yer alan roman; olayları anlamak ve anlatmak ihtiyacından doğmuştur.

Kabaca bir benzetme yaparsak, roman bir meyve ağacıdır. Söz konusu ağaç, kök, gövde, dallar ve yapraklarla, kısaca bir dış görünümüne, ana dokular, kılcal dokular ile de yani bir iç görünümüne sahiptir. Bu iç ve dış görünümü ile ağaç yaşayan, gelişen bir canlı varlıktır. İşte söz konusu edilen bu canlı varlık kökleri yardımı ile topraktan aldığı besinleri, dokuları aracılığı ile en ince dallarına ve yapraklarına kadar iletir. Bu besinler ise dış etmenlerin de yardımı ile yapraklarda özümленir ve belli bir süreç içinde meyve verir.

İşte bu ağacın topraktan besin alışını, romanın oluşmasındaki önemli etmenlerden biri olan bilgi, görgü, genel kültür edinimine benzetebileceğimiz gibi, dış etmenlerin yardımı ile özümleme işini yapan yaprakları da gözlemlere, dalları ana konuyu destekleyen yardımcı düşünce ve olaylara benzetebiliriz. Gövde ise romanın temel yapı taşı olan iskeletidir. Ağacın ana ve kılcal dokuları, romanı baştan sona kadar bir ağ gibi ören cümle ve sözcük yapısına, bu ağacın güzel görünümü biçim, öz uyumuna, kokusunu da üslubuna benzetebiliriz.

Tüm organlarının çok güzel bir uyum içinde çalışarak oluşturduğu meyve de romanın mesajını oluşturur. İşte bu mesaj, her şeyden önce, romanın

başında yani roman başlığında kendini hissettirmelidir.

O halde konumuzun temelini teşkil eden Alman ve Türk roman başlıklarının dilsel analizine geçmeden önce romanı oluşturan öğelerin en önemlilerinden olan, konunun roman başlığına yansımalarını irdedeleyeceğiz.

1. ROMAN BAŞLIĞI NEDİR?

Romanı oluşturan belli başlı öğeler vardır. Konu, bu öğelerin en önemlilerindedir. Romanın konusu, diğer edebiyat türlerinde olduğu gibi insan ve dünyadır. Roman yazarları, tabiat ve insanoğlunun yarattığı fiziki çevre ile adetlerle, geleneklerle, eğitim, din, politik, sosyal, ekonomik, genel ve özel hayatla, insan yüreği ile, tutkularla, aşkla, insanın geniş hayal alemi ile, fenle, tarihle, kısaca gerçek ve mümkün olan, ya da olmayan hayali herşeyle ilgilenir. O halde diyebiliriz ki, bu özellikleri ile roman; belki tiyatro ve sinemadan daha fazla insan ruhunu etkileyen bir türdür(1).

(1) Kemal Demiray, Edebiyat Türleri, İstanbul, 1971, s.138.

Romanlarda konu bir olaylar birleşimidir. Bir temel olayın ekseni etrafında gelişen bu olaylar, dizi halinde değil iç içe bulunur(2). Bu olayları anlatan yazar kendi bilgi, görgü, duygu ve deneyimleriyle, eserinin üzerinde derin etkiler bırakır. Roman bir hayatı, hayatın akışını değiştiren büyük olayları ayrıntılarıyla hikaye eden bir edebiyat türüdür. Yazarın hayal gücü, sanatı ve bilimi ile yaratılmış bütün bir hayattır(3).

Konu niçin önemlidir? Konu ortaya çıkacak yapının tüm gizlerini içinde bulundurduğu için önemlidir. Bu nedenle seçilen konuda bir özgünlük aranır. Ancak hemen çoğu edebiyat kuramcılarının yineleyip durdukları gibi, bu özgünlük konuda değildir. Asıl özgünlük konuya yaklaşım biçimindedir. Burada hemen belirtmemiz gerekir ki, bu yaklaşım biçimi kendisini romanın başlığında gösterir. Yeryüzündeki romanları konularına göre ayıracak olursak; aynı konuda yazılmış binlerce roman bulabiliriz, fakat hiç biri ötekine benzemez. Bu da aynı konuda

(2) Esen Yel, Çağdaş Kompozisyon, İstanbul, 1979, s.116.

(3) Seyit Kemal Karaalioğlu, Sözlü-Yazılı Kompozisyon, İstanbul, 1975, s.313.

roman yazan birçok yazarın konuya yaklaşım biçimindeki özgünlüklerinden kaynaklanır(4). Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu konudaki özgünlük her şeyden önce, romanın başlığında kendini hissettirmelidir. Eğer roman, başlığındaki açıklık, konuyla ilişki ve ilginçliği ne denli kuvvetli ifade edilmişse, okuyucu kitlesinde de o denli ilgi uyandıracaktır.

Roman, yalnızca okuyucunun boş vakitlerini değerlendirdiği bir araç olmayıp, aynı zamanda, engin bir bilgi hazinesine sahip, okuyucunun edebi ve estetik eğitimine, dili değişik biçimlerde kullanmasıyla okuyucunun dil eğitimine, sınırsız fantezilerle okuyucunun hayal gücünün gelişmesine, ustaca yapılmış psikolojik tahlillerle okuyucunun duygusal gelişimine yardım eden eşsiz bir türdür. Goethe'nin, Balzac'ın eserleri gibi klasikler ve diğer klasikler nesilden nesile geçen zengin bir hazinedir.

Bu nedenle, nasıl pikniğe giden bir insan dinlenmek ve gölgesinden istifade etmek için güzel bir ağaç ararsa, roman okumak isteyen bir kimsede, romanın içeriğinden çok başlığının cazibesine kendisini

(4) Yel, s.116.

kaptıracaktır. Buradaki benzetmemize göre ağaç, yapısı ya da salgılamış olduğu birtakım maddelerle belki de bir haşarat yuvasıdır. Tabii ki bu dışarıdan bakınca belli olmayabilir, ancak o ağacın altında belli bir süre oturmak gerekir. Roman da böyledir. Dışı, yani kapağı, başlığı çok çekici, ama içeriği itibariyle sıkıcı ve itici olabilir.

O halde romanlar, ilk etapta içeriğinden çok başlığı ile ilgi uyandıran edebi ürünlerdir diyebiliriz.

Kabaca bir sınıflama yaparsak, romanları konularına göre; tarihi, macera, sosyal ve tahlil romanı olmak üzere dört ana bölüme ayırabiliriz.

Her insanın dış görünümünde bariz farklılıklar olduğu gibi, iç dünyalarında da çok büyük farklılıklar vardır. Bu farklılıkları roman bazında ele alacak olursak, kimi insan tarihi romanı, kimi macera, kimi sosyal içerikli romanlardan ve kimi de tahlil romanlarından hoşlanır. Her insanın zevki ve iç dünyası farklı olduğu için bir romanın, bu saydiklarımızdan hangi sınıfa girdiğini başlığından anlamak için roman başlığı açık ve içeriği ile bağlantılı olmalıdır. Burada Çehov'un bir sözünü hatırlatmakta yarar vardır. Çehov "Bir oyunda tüfekten söz edilmişse,

oyunun sonunda o tfk patlamalıdır" der. Buradaki tüfeği roman başlığına benzetecek olursak, konusu içinde de o tfk patlaması, yani romanın içeriği ile başlığı birbiriyle ilişkili ve bağlantılı olmalıdır.

Bu roman çeşitliliğine örnek teşkil etmesi ve başlığı ile bağlantılı olması bakımından bir sosyal içerikli romanı ele alalım;

"Sarı Traktör" Talip Apaydın'ın yazmış olduğu sosyal içerikli bir romandır.

Başlığı "Sarı Traktör" olan romanı okuyunca anlıyoruz ki Talip Apaydın, köye traktörün girmesini istiyor.

Traktörün faydasına gücüne inanmış bir insan olan Talip Apaydın, bunun için de köydeki ilkel üretim biçimini bütün ayrıntılarıyla anlatıyor. Sarı Traktör'de sabırla toplanmış bilgiler, gözlemle birbirini kovalıyor. Sap ekimi, düğün sürmeyi, tınaz savurmayı, saman çekmeyi, bunlardan başka; pancar sulamayı, pancar sökümü, pancar taşımayı, bütün ayrıntılarıyla, bu roman içinde görmek mümkündür. Apaydın, ilkel üretimin yerini makinalı üretim alırsa köylünün nasıl rahat edeceğini, ne gibi

kolaylıklara kavuşabileceğini gösteriyor(5).

Örnek olarak ele aldığımız bu romandaki "Traktör" imajı belli bir amaç doğrultusunda kullanılan ve kullanım yeri olan köy, tarla gibi ekim ve biçim aracıdır. Bu nedenle romanın başında verilen "Sarı Traktör" imajı, romanın köyle ilişkili ve köy yaşantısındaki bazı standartları ortaya koyacağını bildirmektedir. Yani söz konusu edilen tüfek "Sarı Traktör", romanın içinde patlıyarak; makineli üretimin faydaları hakkında bilgi vererek, yapıtı başlığı ve içeriği hakkında bağlantısı tam olan bir roman durumuna getirmiştir.

İçeriği ne olursa olsun, ister konusu tarihte geçen yaşanmış kahramanlarla, onları kuşatan gerçek ve hayali kişilerin hayat ve maceralarını içeren tarihi romanlardan biri, ister günlük hayatta her zaman rastlanmayan değişik şaşırtıcı, beklenmez ve esrarlı olayları konu edinen macera romanı, isterse sosyal ve çağdaş toplumların davalarını içeren, insanlığı sarsan çatışmaları, devrimleri, esirlik ve işçi problemlerini ve isterse roman kahramanının psikolojik durumunu işleyen tahlil

(5) Fethi Naci, 100 Soruda Toplumsal Değişme ve Roman, İstanbul, 1981, s.274.

romanı olsun(6), roman başlığı sahip olduğu çekicilik ve içerik ilişkisi ile ancak okuyucu kitlesini etkiliyebilir. Bu da yazarın başlık olarak seçmiş olduğu kelime ya da kelimelerin etkinliğine, başarısına bağlıdır. Kısaca roman başlığı, romanın içeriğine uygun, okurun dikkatini çekebilecek ve en önemlisi okurun kafasında konu ile ilgili bilgi uyandıran bir veya birkaç kelimedenden oluşmalıdır.

Roman başlığı bir kelimedenden de oluşabilir. Çünkü tek kelime bazen sayfalar dolusu anlamı tek başına içerebilir. Buna örnek teşkil etmesi amacıyla "Karl-Dieter Bunting-Hennig Bergenholtz'un, Latince "pluit", İngilizcedeki "fire" de birer ifadedir(7) diye belirttiklerini, verebiliriz.

Buraya kadar kısaca açıklamaya çalıştığımız roman başlığı konusundan sonra, şimdi de iki farklı dildeki(Almanca-Türkçe) roman başlıklarının dilsel analizine geçmeden önce, dilin yapısal temelini oluşturan bazı genel kavramlar üzerinde kısaca bilgi verelim.

(6) Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, İstanbul, 1973, s.521-526-527.

(7) Karl Dieter Bunting-Hennig Bergenholtz, Einführung in die Syntax "Grundbegriffe zum Lesen einer Grammatik", GmbH Verlag, Athenaeum, 1979, s.25.

2. ANLATIM ÖGESİ OLAN SÖZCÜKLERİN ADLANDIRILMASI

Diller duygu, düşünce ve istekleri anlatmak için doğmuştur. Bu duygu, düşünce ve isteklerimizi ancak tümceler yardımı ile anlatabiliriz. Her tümcede bir sözcük dizisi olduğuna göre sözcükleri **konuluş** anlamlarına göre değil de, **kullanılış** durumlarına göre yani cümledeki görevleri göz önünde tutularak bölümlere ayırmak gerekir. Buna göre örneğin, **Güzel** sözcüğü

a. Konuluş anlamı bakımından sıfattır. **Dün güzel bir çiçek aldım.**

b. Oysa: **Orhan güzel konuşur.** Tümcesindeki "Güzel" eylemin durum belirteçidir.

c. **Bu yıl dünya güzeli Türkiye'de seçilecek.** tümcesinde isim olmuştur.

ç. -Babacığım, matematik sınavında birinci olmuşum.

- Güzel!...

Bu konuşmada "Güzel" sözcüğü bir duyguyu canlandırdığı için ünlemdir.

Ünlemlerin cümle kuruluşunda belli başlı görevleri yoktur(8).

Cümlelerin kuruluşlarındaki görevleri bakımından sözcükler kaç a ayrılır?

Cümlelerin kuruluşlarındaki görevleri bakımından sözcükleri üç ana başlık altında toplayabiliriz.

1. Temel sözcükler: İsimler, eylemler

2. Yardımcı sözcükler: Sıfatlar, zarflar, adıllar.

3. Söz ulakları: edatlar, bağlaçlar, ünlemler

fakat bu sözcüklerin ayrımı kullanılış durumuna göre yapılması gerektiğini yinelemeliyiz.

(8) Tahir Nejat Gencan, Dilbilgisi, Ankara, 1979, s.145.

2.1. İSİM (DER NAME) NEDİR?

En basit anlamda isim, bir varlığa ad olan kelimedir. O halde gerçekte veya tasavvurda varlıklara ad olan kelimelere isim diyoruz.

Diğer kelimeler gibi isimler de bir **konmuş** anlam taşırlar. Buna, ismin asıl anlamı deriz. Birçok isimler anlamla yayılıp, **konmuş anlamlar** çerçevesinde ve dışında **yan anlamlar** yüklenmiş bulunurlar. Örneğin, **ayak**, insanda ve hayvanda basma, yürüme organıdır. Fakat iskemlenin, masanın, gölün, ırmağın vb. da ayağı olur. Halk şiirinde ise bu kelime kafiye anlamına gelir.

Ayak kelimesinin yan anlamlarının hepsine birden üreme anlamlar diyoruz(9).

Bunlardan bir takımı duyularımızla kavranır, bir gerçekliği olan varlıkların, nesnelere adlarıdır (Taş, güvercin, ağaç...). Diğer bir kısmı ise, maddi varlıklara, nesnelere değil de vasıflara, manevi kavramlara isim olurlar(Güçlük, şeref, düşünce...).

(9) Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, İstanbul, 1973, s.320.

Ayrıca cümleyi oluşturan temel sözcüklerden olan isimleri kendi aralarında da ayıracak olursak, canlı, cansız, bütün varlıkları ve kavramları tek tek veya cins, cins karşılayan isimler diye iki grupta toplayabiliriz.

0 halde isimleri varlıklara verilmişlerine göre, varlıkların oluşlarına(uzayda yer tutup tutmadıklarına), yapılarına, sayılarına göre sınıflandırabiliriz.

2.1.1. Varlıklara Verilişlerine Göre İsimler

İsimler varlıklara verilmişlerine göre ikiye ayrılırlar.

2.1.1.1. Özel İsimler(Eigenenamen)

İsimler, evrendeki ya bir tek varlığın yada birden fazla varlığın dilsel karşılığıdır. Evrendeki birtek varlığa verilmiş tanıtıcı sözcüğe özel isim (Eigenename) diyoruz.

Özel isim, evrende tek olan ve diğer varlıklar içinde tam bir benzeri olmayan varlıkların genel ismidir. Bu isimlerin anlamları yalnızca karşıladıkları varlıklara aittirler. Karşıladıkları varlıklar

bilinmiyorsa, özel isim, o varlığı göz önünde canlandıramaz, o varlığın şekil ve vasıfları hakkında hiçbirşey ifade etmez.

Özel isimler tek ve tam bir benzeri bulunmayan varlıklara çevresi tarafından, kendine özgü olarak verilen isimlerdir. Varlığı tamamı ile isteğe bağlı ve varlığın kendisine özgü bir yakıştırma ile takılmış olduğu için, özel isimle belirttiği varlık arasında ancak bilenler için bir bağlantı kurmak mümkündür. Onun için etiket şeklindeki olan bu isimler aslında cins isimken varlıklara ad olarak da verilebilirler (Yıldırım, Demir, Aslan, Kurtuluş...). Böyle benzetme veya çeşitli sebeplerden cins isimlerden sonradan özel isim haline sokulmuş olanlar dışında bütün özel isimler başlangıçtan beri özel isim olarak kullanılagelmiş iseler yukarıda da belirttiğimiz gibi kelime olarak anlamsızdırlar.

Özel isimler böyle etiket kelimeler olduğu için fiillerin çekimli şekilleri bile klişeleştirip özel isim şeklinde rahatça kullanılabilir(Korkut, Yüksel, Sevil, Serpil... gibi).

Özel isimler, benzeri olmayan varlıklara verildiğine göre belli başlı şahıs, yer, müessese, kitap gibi varlıkların isimleri de özel isimlerdir.

Ortak isimlerden yapılan özel isimlerin kelime anlamlarının düşünülmemesi için baş harfi büyük yazılır(10).

2.1.1.2. Cins İsimler(Gattungsnamen)

Aynı türden varlıkları karşılayan adlardır. Cins isimler varlıkları cins cins karşılarlar. Anlamları hemen hemen o toplumda yaşayan herkes tarafından bilinir. Cins isimler özel isimler gibi varlıkların etiket isimleri değil; onların dildeki gerçek karşılıklarıdır. Örneğin: Türkiye'de yaşayan bir kişi, taş, ağacı, suyu duyunca, aklında hemen bu kelimelerin karşılıklarını, Almanya'da yaşayan kişi ise der Stein, der Baum, das Wasser kelimelerini duyunca, bu kelimelerin karşılıkları olan varlıkları hemen hayalinde canlandırabilir.

Her cins isim, kullananın ve dinleyenin zihninde bir varlık canlandırır. Çünkü herkesin zihninde bu varlıkların birer hayali vardır(11).

(10) Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul Üniversitesi Fakültesi Yayını, Yayın No: 785, İstanbul, 1977, s.219.

(11) Osman Göker, Üniversite Öğrencileri İçin Türkçe, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayını, Yayın No: 52, Eskişehir, 1987, s. 16.

Kısaca varlıkları ayırdetmeye yarayan kelimelerdir. İnsan, kuş, ev, deniz, birer cins isimdir. "Bu çeşit kelimeler belgisiz sözlerdir. Eğer kendilerinden önce "bu, şu" sözleri gelirse, tanımlı hale sokulurlar(12).

2.1.2. Varlıkların Oluşlarına(Uzayda Yer Tutup Tutmadıklarına) Göre İsimler

2.1.2.1. Somut İsimler(konkrete Namen)

Duyu organlarımızla algıladığımız varlıkların dildeki karşılıklarıdır. Bunlara madde ismi diyebiliriz. Madde ismi, uzayda bir yer dolduran; insan (der Mensch), masa(der Tisch), kalem(der Bleistift), yaprak(das Blatt) gibi isimlerdir.

2.1.2.2. Soyut İsimler(abstrakte Namen)

Belli bir cismi olmayan, ancak akıl yolu ile tasarlanan varlıkların adlarıdır. Yani akıl yoluyla bulunan ve insan zihninde yer alan kavramları karşılayan isimlerdir.

(12) M. Kaya Bilgegil, Dilbilgisi, Ankara, 1964, s.169.

Bu isimlerin karşıladıkları varlıklar maddeden soyulmuştur, maddi değildir. Kısaca uzayda yer işgal etmeyen var oluşlarını zihinle kavrayabildiğimiz Tanrı(der Gott), sevgi(die Liebe), sevinç(die Freude), cesaret(der Mut), üzüntü(die Leiden) gibi kavramlara verilmiş isimlerdir.

2.1.3. Yapılarına Göre İsimler

Yapılarına göre isimler üçe ayrılırlar:

1. Basit veya kök isimler
2. Türemiş veya isim gövdeleri
3. Bileşik isimler.

2.1.3.1. Basit İsimler(einfache Namen)

Basit isimler, anlamları ve yapıları bozulmadan parçalanamayan bir veya birkaç heceli isimlerdir. Bu isimler yapım eki almamış ve bileşik isim şeklinde de kurulmamışlardır.

Kuş(der Vogel), taş(der Stein), el(das Hand), insan(der Mensch).

- Kuş, taş el, isimleri birer heceli oldukları için parçalanamazlar, yani daha fazla heceye bölünemezler.

- İnsan, ismi ise iki hecelidir(İN-san) diye anlamlı ve anlamsız parçalara ayırabiliriz. Ama bu parçalardan her birinin, (insan) ismi ile anlam ve yapı bakımından ilgisi bulunduğunu kabul edemeyiz(13).

2.1.3.2. Türemiş İsimler(abgeleitete Namen)

İsim veya fiil kök ve gövdelerine yapım ekleri getirilerek türetilmiş isimlerdir. Bu isimlerin anlamları genellikle türetildikleri kök veya gövdele- rin anlamlarıyla ilişkilidir; bazen de türemiş ismin anlamı türetildiği kök veya gövdenin anlamı ile ilgili olmayabilir.

Kısaca belirtmek istersek; türemiş isimler isim veya fiil soyundan kelimelere yapım ekleri verilerek yapılan isimlerdir(14).

<u>İsimlerden</u>	<u>Sıfatlardan</u>	<u>Fiillerden</u>	<u>Yansımalardan</u>
arpa-cık	Demokrat-lık	Gör-me	Gür(ül)-tü
Mehmet-çik	halkçı-lık	oku-ma	par(ıl)-tı

(13) Göker, s.17.

(14) Haydar Ediskun-Baha Dünder, Örnek Dilbilgisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1966, s.68.

kızamık-cık	ortak-lık	incele-me	in(il)-ti
Yusuf-cuk	güzel-lik	dokun-ma	fıs(il)-tı
Jugend	das Gute	Hoffn-ung	
Kind-heit	der Kranke	Aufzeichn-ung	

2.1.3.3. Bileşik İsimler(zusammengesetzte Namen)

Bileşik isim, iki veya daha çok kelimenin aralarına ek girmeyecek kadar kalıplaşmasıyla meydana gelen yeni anlamdaki isimdir. Bu isimler, birleşik kelime şeklinde kurulmuş, tek varlığı karşılayan ve tek kelime gibi kullanılan isimlerdir.

demiryolu, buzdolabı, altyapı, kırkayak, sivrisinek, balkabağı, Eskişehir, Kocamustafapaşa, karafatma, japonşemsiyesi, Kahramanmaraş, alabalık, vurdumduymaz die Eisenbahn, der Eisschrank, die Haustür, der Esslöffel, die Hausfrau gibi.

2.1.4. Varlıkların Sayılarına Göre İsimler

2.1.4.1. Tekil İsimler(singulare Namen)

Bir varlığı anlatmaya yarayan isimdir. Çiçek (die Blume), çocuk(das Kind), öğrenci(der Schüler), üzüntü(das leiden), sevgi(die Liebe).

2.1.4.2. Çoğul İsimler(plurale Namen)

Birden çok varlığı anlatmaya yarayan isimdir. Çiçekler(die Blumen), çocuklar(die Kinder), öğrenciler (die Schüler), üzüntüler(die Leiden), sevgiler(die Liebe).

Dilimizde bütün sözcükler tekildir. İsim soyundan olan sözcüklerle, eylemlerin üçüncü kişileri -ler, -lar takılarıyla çoğullanırlar.

Ev-ler, ağaç-lar, bu(n)-lar, çalışan-lar, söz-ler, giren-ler, ah-lar, eyvah-lar, yazık-lar, okuyor-lar, anlatsın-lar, birinci-ler, kazanan-lar, geldi-ler...

Alman dilinde ise bu çoğullama çeşitli eklerle mümkündür. Ama isimleri çoğul halde aldıkları takılara göre kesin bir ayırma tabi tutmak ve gruplara ayırmak mümkün değildir. Sadece sonları belirli harf veya takılarla biten isimlerin çoğul halde sonlarına alacakları takılar sabittir ve gruplar halinde ayırdedilerek incelenebilir.

Sonları belirli bir takı veya harfle bitmeyen isimler için ise çoğul takısı konusunda kesin bir kural vermek mümkün değildir. Almanca'da çoğul hali bu nedenle kesin bir kurala tabi olmayan isim

sayısı 2000 kadardır(15). Bu çoğullama işlemini şu şekilde sırayla açıklayabiliriz:

- Çoğullama esnasında sonlarına hiç takı eklenmeyen isimler: Sonları -ler, -ner, -le, -en, -sel, -tel, -chen, -lein, -er takılarıyla biten bütün isimler çoğullama esnasında sonlarına hiç bir takı almazlar.

Tekil

Çoğul

der Maler(ressam)	die Maler(ressamlar)
der Kellner(garson)	die Kellner(garsonlar)
der Wagen(araba)	die Wagen(arabalar)
der Gürtel(kemer)	die Gürtel(kemerler)
das Mädchen(kız çocuk)	die Mädchen(kız çocuklar)
das Tischlein(masacık)	die Tischlein(masacıklar)

Ayrıca Ge- harfiyle başlayan ve topluluk ifade eden isimler de çoğulda hiçbir takı almazlar.

das Gebirge(arazi)	die Gebirge(dağlar, dağlık araziler)
das Gewebe(doku)	die Gewebe(dokular)

Sadece **der Muskel(adale)**, **der Pantoffel(terlik)**, **der Stachel(diken)** sözcükleri -el harfiyle bitmelerine

(15) Ender Erenel, Almanca Dilbilgisi, İstanbul, 1987, s.44.

rağmen yukarıdaki kurala uymayarak ayrıcalık gösterir. Bu üç ismin çoğulu sonlarına **-n** harfi eklenerek yapılır: **die Muskeln, die Pantoffeln, die Stacheln.**

- **Çoğullama** esnasında sonlarına **-e** takısı alan isimler: Sonları **-bald, -ig, -ich, -ing, -rich, -ian, -nis, -sal, -icht** takılarıyla biten tüm isimlerin çoğulu sonlarına **-e** harfi eklenerek yapılır.

Tekil

Çoğul

die Trunkenbold(ayyaş)	die Trunkenbolde(ayyaşlar)
der König(kral)	die Könige(krallar)
der Teppich(halı)	die Teppiche(halılar)
der Feigling(korkak)	die Feiglinge(korkaklar)
die Kenntnis(bilgi)	die Kenntnisse(bilgiler)
das Schicksal(kader)	die Schicksale(kaderler)

- **Çoğullanma** esnasında sonlarına **-en** veya **-n** eklenen isimler: Sonları **-rei, -lei, -in, -heit, -keit, -schaft, -ung** takılarıyla biten tüm isimler sonlarına **-en** veya **-n** takıları eklenerek çoğul hale getirilirler.

Tekil

Çoğul

die Druckerei(matbaa)	die Druckereien(matbaalar)
die Schülerin(kız öğrenci)	die Schülerinnen(kız öğrenciler)
die Einheit(birim)	die Einheiten(birimler)

die Einsamkeit(yalnızlık)	die Einsamkeiten(yalnızlıklar)
die Eigenschaft(özellik)	die Eigenschaften(özellikler)
die Erinnerung(anı)	die Erinnerungen(anılar)

Ayrıca, sonları **-el** ve **-er** ile biten ve tanım edatları **die** olan isimlerin çoğulu da bu şekilde yapılır.

<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
die Schachtel(kutu)	die Schachteln(kutular)
die Feder(yay)	die Federn(yaylar)

Sadece **die Mutter** ve **die Tochter** sözcükleri çoğulda bu kurala uymaz. Bunların çoğulu **die Mütter** ve **die Töchter** şeklindedir.

Sonları **-e** harfiyle biten ve tanım edatı **das** olan birkaç ismin de çoğulu sonlarına **-n** eklenerek yapılır.

<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
das Ende(son)	die Enden(sonlar)
das Auge(göz)	die Augen(gözler)

- **Çoğullama** esnasında **-er** eklenen isimler:
Sonları **-tum** ile biten ve tanım edatları genellikle **der** veya **das** olan isimlerin çoğulu sonlarına **-er** takısı eklenerek yapılır. Çoğulda ayrıca bu isimlerin

içindeki sesli harfler de üzerlerine nokta alarak inceler.

<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
das Herzogtum(dükalık)	die Herzogtümer(dükalıklar)
der Irrtum(yanılgı)	die Irrtümer(yanılgılar)
der Reichtum(zenginlik)	die Reichtümer(zenginlikler)

- Çoğullama esnasında sonuna -s alan isim:

<u>Tekil</u>	<u>Çoğul</u>
das Kino(sinema)	die Kinos(sinemalar)

Çoğullama konumuzun başında da ifade ettiğimiz gibi, Alman dili isimleri çoğul halde aldıkları takılara göre kesin bir ayırma tabi tutmak ve gruplara ayırmak mümkün değildir.

2.2. FYLEM(DAS VERB) NEDİR?

Eylemler, bir şahıs veya cismin ne yaptığını, ne durumda olduğunu veya kendisine ne yapıldığını belirten sözcüklerdir. Başka deyişle fiiller, bir hareket, bir oluş ve durum bildirirler. Hareket kelimesini burada geniş manası ile alıyor ve nesnelere zaman-mekan içindeki her türlü yapma alma ve durmaları için kullanıyoruz.

Uzayda; biri nesne, diğeri hareket olmak üzere iki unsur vardır. Nesnelere canlı, cansız, somut, soyut bütün kavramlardır. Hareketler ise, nesnelere zaman ve mekan içindeki yer değıştirmeleri; oluşları, duruşları, özetle her türlü faaliyetleridir.

Nesneler, varlıkları ile var olan unsurlar olmalarına karşın, hareketler, ancak nesnelere olan unsurlardır. Uzayda bulunan bu iki unsur arasındaki farkla, dildeki karşılıkları olan **isimler** ve **eylemler** olarak birbirinden kesin çizgilerle ayrılan dil birlikleri haline sokmuştur. Nesnelere tek başlarına karşılıyan isim kök ve gövdeleri anlamlı ve tek başına kullanılan dil birlikleridir. Hareketleri nesnesiz, olarak karşılıyan eylem, kök ve gövdeleri ise anlamlı, fakat tek başına kullanılmayan dil birlikleridir. Bunların kullanım sahasına çıkabilmeleri için karşıladıkları hareketlerin çeşitli nesnelere bağlanması, bu bağlanmayı ifade etmek için de kendilerinin çeşitli ilişki kalıplarına dökülmeleri, hareketi nesneye bağlayan çekimli şekillere girmeleri gerekir. Demek ki eylemler, dilde daima çekimli şekiller halinde bulunurlar.

Eylemlerin çekimli şekilleri en az dört şey ifade eder. Bu dört şeyi çekimli fiili teşkil eden üç unsur meydana getirir. Bu unsurlardan birincisi

fiil kök veya gövdesidir. Eylem kök veya gövdesi soyut hareket ifade eder. İkinci unsur şekil ve zaman ekidir. Bu unsur eylem kök veya gövdesinin karşıladığı hareketin bazen yalnız şeklini, yani ne şekilde kullanım sahasına çıktığını, bazan de şekli ile birlikte zamanını gösterir. Demek ki ikinci unsur bir yandan şekil, öte yandan zaman olmak üzere iki şey ifade eder. Çekimli fiildeki üçüncü unsur ise şahıs ekidir. Bu unsur hareketin başladığı şahsı, yapan veya olan şahsı ifade eder. Şu halde bir çekimli eylemde, eylem kök veya gövdesi, şekil ve zaman eki, şahıs eki olmak üzere enaz üç unsur vardır. Bu üç unsur kaydettiğimiz sıraya göre, yani önce eylem kök veya gövdesi, sonra şekil ve zaman eki, en sonra da şahıs eki olmak üzere arka arkaya gelirler. Çekimli eylem, bu üç unsuru ile hareket, şekil, zaman, şahıs olmak üzere dört şey ifade eder.

Kısacası, çekimli eylem, şekle, zamana, kişiye bağlanmış bir hareketi karşılayan kelimedir(16).

(16) Ergin, s.281.

2.2.1. Anlamlarına Göre Eylemler

Eylemler anlam bakımından üçe ayrılırlar.

1. Faaliyet, hareket gösteren eylemler(Handlungsverben)
2. Oluşu, değişimi gösteren eylemler(Vorgangsverben)
3. Durum gösteren eylemler(Zustandsverben)

Faaliyet, hareket gösteren eylemler(Handlungsverben):

Bir kimsenin herhangi bir eylemi, işi yaptığını dile getiren ve cümlenin öznesinin bir faaliyeti, hareketi, gerçekleştirmesini gerektiren eylemlerdir.

oynamak - spielen
gitmek - gehen
gülmek-lachen ... gibi.

Almancadaki eylemlerin çok büyük bir bölümü bu gruptan sayılır(17).

Anlamları bakımından eylemlerin ikinci sınıfını ise bir olay, değişim gösteren(Vorgangsverben) eylemler oluşturur. Bu eylemler olay, değişim gösteren, öznenin bünyesinde cereyan eden bir olay veya değişimi anlatır.

(17) Erenel, s.136.

düşmek	- fallen
donmak	- erfrieren
ateşi olmak	- fiebern
solmak	-verblühen... gibi.

Üçüncü sırada durum gösteren(Zustandsverben) eylemler ise, bir hareketten çok içinde bulunan durumu ifade ettikleri için hareketsizlik ve sükunetin ifadesidir.

(ayakta) durmak	- stehen
(yatık olarak) durmak	- liegen
ikamet etmek	- wohnen
kalmak	- bleiben

2.2.2. Yapılarına Göre Eylemler

Bütün eylemler, herhangi bir oluş veya işi aynı kuvvet ile ifade edemezler. Bu nedenle eylemler, dilbilgisi kurallarına göre kullanılışları açısından iki ana gruba ayrılabilirler:

1. Tam eylemler(Vollverben)
2. Yardımcı eylemler(Hilfsverben)(18)

(18) Birgid Cengiz-Böhme, Almanca Dilbilgisi, Okan Yayınları, İstanbul, 1968, s.35.

Tam eylemler: Kesin sözlük anlamı bulunan ve cümle içinde tek başına kullanılarak yüklemi meydana getiren eylemlerdir.

Tam eylemlerden başka, sayısı az, fakat işlevi çok büyük olan yardımcı eylemler(Hilfsverben) ve tarz eylemler(Modalverben) vardır. Tam eylemlerin kendileri ile teşkil olunmayan bazı zaman ve tarz şekillerinin kurulmasını temin eden, ve bunun dışında tam eylem olarak kullanılan yardımcı eylemlerdir.

Konumuzun temelinde karşılaştırma yaptığı için, Alman dilinde "tam eylem" olarak ifade edilen eylemleri Türk dilinde "basit veya kök" eylemler olarak, yardımcı eylemleri ise türemiş veya eylem gövdeleri ve bileşik eylemler olarak ifade edebiliriz. O halde eylemleri yapılarına göre temelde üç ana grupta toplamak mümkündür.

1. Basit veya kök eylemlerden oluşan tam eylemler
2. Türemiş eylemler veya eylem gövdeleri
3. Bileşik eylemler veya yardımcı ve tarz eylemler

2.2.2.1. Basit Eylemler(einfache Verben)

Anlam ve yapısı bozulmadan parçalanamayan bir veya birkaç heceli eylemlerdir.

yaz(-mak), git(-mek), koş(-mak), oku(-mak)
 schreib(-en), geh(-en), lauf(-en), les(-en)

Dikkat edilirse, bu örneklerden hiçbirini -anlamını ve yapısını bozmadan- parçalayamayız. Dillerdeki basit eylemlerin çoğu tek hecelidir ve Türkçe'de (-mek, -mak), Almanca'da (-en) gibi mastar ekleri vardır.

Ayrıca Almanca'daki eylemler, durumları bakımından ikiye ayrılırlar.

schwache Verben -kuvvetsiz eylemler
 starke Verben -kuvvetli eylemler

Bir eylemin kuvvetli veya kuvvetsiz(zayıf) olduğunu ancak eylemin kökündeki harfin çekim esnasında değişmesi ile anlayabiliriz. Zayıf eylemlerin köklerindeki sesli harfler hiç bir zaman değişmezler:

<u>Infinitiv</u>	<u>Präsens</u>	<u>Präteritum</u>	<u>Partizip Perfekt</u>
sag-en	er sag-t	er sag-te	ge-sag-t
frag-en	er frag-t	er frag-te	ge-frag-t
lern-en	er lern-t	er lern-te	ge-lern-t... gibi(19).

Kuvvetli eylemlerde ise köklerdeki sesli harfler değişime uğrarlar:

(19) Erenel, s.135-142.

<u>İnfinativ</u>	<u>Präsens</u>	<u>Präteritum</u>	<u>Partizip Perfekt</u>
helf-en	er hilf-t	er half	ge-holf-en
bitt-en	er bitt-et	er bat	ge-bet-en
Les-en	er lies-t	er las	ge-les-en

2.2.2.2. Türemiş Eylemler(abgeleitete Verben)

İsmin veya eylem soyundan kelimelerle yapılan ekleri ilave edilerek ortaya yeni anlam koyan eylemlerdir.

	<u>İsimlerden</u>	<u>Sıfatlardan</u>	<u>Yansımalardan</u>
-le, -la	baş-la(mak) iş-le(mek)	ince-le(mek) kara-la(mak)	gür-le(mek) zıp-la(mak)
-len, -lan	kireç-len(mek) süs-len(mek)	ince-len(mek) duru-lan(mak)	
-leş, -laş	kireç-leş(mek) taş-laş(mak)	bir-leş(mek) kır-laş(mak)	hır-laş(mak)
-l		kısa-l(mak) ince-l(mek)	
-el	yön-el(mek)	boş-al(mak)	
-er, -ar	baş-ar(mak) ev-er(mek)	mor-ar(mak) yeş(il)-er(mek)	
-e, -a	yaş-a(mak)	boş-a(mak)	
-de, -da			gür(ül)-de(mek) mır(il)-da(mak)

-se, -sa	su-sa(mak)	garip-se(mek)
	umur-sa(mak)	
-imse	ben-imse(mek)	az-imsa(mak)
		küçü-mse(mek)
eksik	boya-mak	acı-(mak)
	ver-klein-ern	
	ver-gröss-ern	

2.2.2.3. Bileşik Eylemler (zusammengesetzte Verben)

Bileşik eylemler iki veya daha fazla kelimenin birleşip aralarına ek girmeyecek kadar kalıplaşmasıyla meydana gelen yeni anlamdaki eylemlerdir: gel/ivermek-gel/ivermiş olmak-hasta/düşmek-gid(e)/bilmek emr/eylemek-hükm/olunmak-göz/etmek ... gibi.

Bileşik eylemler anlamca kaynaşmış eylemlerdir. Bunlar bir ya da birden çok isim soyundan kelime ile bir eylemden meydana gelirler. Bu bileşiklikleri meydana getiren kelimelerin biri veya hepsi, kendi sözlük anlamlarından ayrılmış olabilirler(20);

(20) Ediskun-Dündar, s.122.

boy ölçüşmek

ağır basmak

kafa tutmak

baş vurmak

Anlamca kaynaşmış bileşik eylemler, kalıplaşmış sözlerdir. Bir olayı, bir kavramı belirtmek için kurulmuş özel bir anlatım kalıbıdır. Bu bakımdan, onlara, birer **deyim** diyebiliriz.

Yeterlilik eylemi ise, herhangi bir kök veya gövdesi ile o eylem kök veya gövdesinin gösterdiği eyleme **gücü yetme**, **başarma** anlamı kazandıran **bilmek** eyleminden meydana gelen eylemdir; eylem kök veya gövdesi ile **bilmek** eylemi arasına, ünlüler uyumuna göre -a, -e girer:

gel(e)/**bilmek** - koş(a)/**bilmek** - dinle(ye)/**bilmek**
ağla(ya)/**bilmek**... gibi.

Bunun olumsuzu ise -me, -ma ilave edilerek yapılır:

gel(e)/**me(mek)**, koş(a)/**ma(mak)**, dinle(ye)/**me(mek)**,
ağla(ya)/**ma(mak)**

gel-**me**-(ye)-**bilmek**, koş-**ma**(ya)-**bilmek**,
dinle-**me**-(ye)-**bilmek**, ağla-**ma**(ya)-**bilmek**...gibi.

Tezlik eylemi, herhangi bir eylem kök veya gövdesi ile o eylem kök veya gövdesinin gösterdiği eyleme çabukluk anlamı kazandıran **-ivermek** eyleminden meydana gelen eylemdir; birleşim esnasında **-ivermek**'in başındaki **i**'nin eylem kök veya gövdesinin sun hecesindeki ünlüye uyum **-ı,i,u,ü** olduğunu görmekteyiz: **gel/ivermek**, **yaz/ıvermek**, **koş/uvermek**, **gül/üvermek**... gibi.

Bunun olumsuzu da **-me**, **-ma** ekleri ile yapılır. **gel/ivermemek**, **koş/uvermemek**... gibi.

Sürerlik eylemi, herhangi bir eylem kök veya gövdesi ile o eylemi kök veya gövdesinin gösterdiği eyleme **sürerlik** anlamı kazandıran **durmak**, **kalmak**, **gelmek**, **gitmek**... eylemlerinden biriyle meydana gelen eylemdir; birleşim esnasında eylem kök veya gövdesine **-e**, **-a** ilave edilir.

şaş(a)/kalmak, **yaz(a)/durmak**, **sür(e)/gelmek**, (böyle) **ol(a)/gelmek**... gibi.

Ama bunların olumsuz şekilleri yoktur.

Yaklaşma eylemi, herhangi bir kök veya gövdesi ile o eylem kök veya gövdesinin gösterdiği eyleme **az kalma**, **ramak kalma**, **yaklaşma** anlamı kazandıran **yazmak** eyleminden meydana gelen eylemdir. Birleşim

esnasında eylem kök veya gövdesine -e, -a ilave edilir:

düş(e)/yazmak, öl(e)/yazmak, dal(a)/yazmak... gibi.

Bu eylemlerin de olumsuzu yoktur.

Yardımcı fiillerle kurulmuş bileşik eylemler, olmak, etmek, eylemek eylemlerinden oluşur. Etmek ile olmak fiillerinin türevlerinden oluşan ettirmek, edilmek, edinmek, ettirilmek, olunmak da yardımcı eylemlerdir. Yardımcı eylemlerle kurulmuş bileşik eylemlerin kimisi bitişik, kimisi ayrı yazılmaktadır. Bu konudaki gramer kuralları şunlardır(21).

Ünlü harflerle başlayan bu eylemler(etmek, eylemek, olmak), yardımcı eylemleri dolayısıyla kendisindeki çift sesi ortaya çıkan tek heceli kelimeler, yardımcı eylemlere bitişik yazılır:

(his)	hissetmek
(zan)	zannolunmak
(hal)	halleylemek... gibi.

(21) Ediskun-Dündar, s.123.

Tek heceli olup da ses çiftleşmesi, ses değişmesi gibi bir değişikliğe uğrayan kelimeler, yardımcı eylemlerden (etmek, eylemek, olmak) ayrı yazılır.

arz etmek

fark olunmak

terk eylemek... gibi.

İki heceli olup da bu yardımcı eylemlerin başlarındaki ünlüler dolayısıyla ses düşmesine uğrayan kelimeler, yardımcı eylemlerle bitişik yazılır:

(emir) emretmek

(hüküm) hükmolunmak

(seyir) seyredebilmek

(sabır) sabredivermek... gibi.

Ünlü harflerle, bu yardımcı eylemleri dolayısıyla sonlarındaki p, ç, t ünsüzleri b, c, d diye söylenen bir ya da daha çok heceli kelimeler de yardımcı eylemlerden ayrı yazılırlar(22).

(22) Ediskun-Dündar, s.123.

<u>Yazılışı</u>	<u>Okunuşu</u>
celp etmek	celbetmek
yurt edinmek	yurdedinmek
dert edinmek	derdedinmek
ayırt etmek	ayırdetmek
icap etmek	icabetmek

Almancada normal yardımcı eylem olarak aslında üç eylem mevcuttur **haben, sein, werden**. Bu üç eylemin dışında da Modalverb denilen "kip belirteci" görevindeki yardımcı eylemler de bir alt grubu oluştururlar.

Yardımcı eylemlerin Almanca'a çeşitli görevleri vardır. Bu görevlere göre de çeşitli özellikleri mevcuttur. Ancak gerek üç normal yardımcı eylemin, gerekse kip belirteci durumundaki yardımcı eylemlerin temel ve değişmez özelliği, isimlerinden de belli olduğu gibi, cümle içinde veya herhangi bir yerde tek başlarına kullanılmayışlarıdır. Tüm yardımcı eylemler mutlaka başka bir tam eylemle kullanılmak zorundadır. Ayrıca cümle içinde tam eylemin yerini alır ve kullanıştaki bu yeralma durumundan sonra da tam eylem cümle sonunda mastar halinde bulunur. Bu tarz eylemler şunlardır: **wollen, mögen, sollen, müssen, können, dürfen**.

Almanca'da ise bileşik eylemler ayrılmayan ve ayrılabilen eylemler diye temelde ikiye ayrılır.

Ayrılmayan eylemler(untrennbare zusammengesetzte Verben):

beenden: bitirmek

Der lehrer beendete den Unterricht 5 Minuten früher.

"Öğretmen dersi 5 dakika önce bitirdi."

bekommen: almak

Gestern bekam ich Deinen Brief vom 2.3.82.

"Dün 2.3.82 tarihli mektubunu aldım."

gefallen: hoşna gitmek

Das hat mir sehr gut gefallen.

"Bu çok hoşuma gitti."

empfangen: almak, kabuletmek, karşılamak.

Er hat uns sehr freundlich empfangen.

"Bizi çok candan karşıladı."

entgehen: gözden kaçmak

Dieser Fehler ist mir entgangen

"Bu yanlış gözümde kaçtı."

erklären: açıklamak

Jetzt erkläre ich Ihnen diese Regel.

"Şimdi size bu kuralı açıklıyorum."

misstrauen: güvenmemek, şüphelenmek.

Ich habe dem Mann misstraut.

"Adamdan şüphelendim."

verbessern: düzeltmek.

Der Lehrer hat die Fehler der Schüler verbessert.

"Öğretmen öğrencinin yanlışlarını düzeltti."

zerreißen: yırtmak, kopartmak.

Warum haben Sie den Brief zerrissen?

"Niçin mektubu yırttınız?"

Burada dikkat edilmesi gereken husus; be-, ge-, emp-, ent-, er-, miss-, ver-, zer-, ön heceleri vurgusuz olup, bileşik eylemlerden ayrılmazlar.

Ayrılabilen bileşik eylemler (trennbare zusammengesetzte Verben):

abfahren: kalkmak, hareket etmek

(fährt... ab)

Unser Zug ist genau um 9 Uhr abgefahren.

"Trenimiz tam 9'da kalktı."

ankommen: varmak, ulaşmak.

(kam... an)

Wir sind pünktlich in Bursa angekommen.

"Bursa'ya tam zamanında vardık."

ausfüllen: doldurmak

(füllt... aus)

Füllen Sie bitte das Formular aus!

"Lütfen çizelgeyi doldurunuz."

einstecken: koymak

(steckt... ein)

Er hat das Geld eingesteckt.

"Parayı cebine koydu."

festhalten: sıkı tutmak.

(hält...fest)

Er hat seinen Sohn am Arm festgehalten.

"Oğlunu kolundan sıkıca tuttu."

Burada dikkat edilmesi gereken ise bir edat (Präposition) veya zarftan(Adverb) oluşan önek ayrılır.

Değişik kullanışları olan bileşik eylemler (Zusammengesetzte Verben mit wechselndem Gebrauch):

durchschneiden: ortasından kesmek

(schnitt... durch)

Er hat die Wassermelone durchgeschnitten.

"Karpuzu ortasından kesti."

durchschneiden: arasından, ortasından geçmek, yarmak

Das Schiff durchschneidet die Wellen

"Gemi dalgaları yarıyor."

übersetzen: öbür tarafa veya karşı kıyıya geçirmek

Der Bottsmann setzt die Kinder mit seinem Boot über.

"Kayıtçı, çocukları sandalıyla karşı kıyıya geçiriyor."

übersetzen: çevirmek

Er hat den Roman ausdem Türkischen ins Englische

übersetzt.

"Romanı Türkçeden İngilizceye çevirdi."(23)

2.3. SIFAT(ADJEKTIV) NEDİR?

Sıfatlar(önadlar)(Adjektiv): Varlıkları niteleyen veya belirten isimdir. Aynı şekilde sıfatlarla bir olayın, bir eylemin nasıl cereyan ettiğini dile getirmek mümkündür.

iki(kişi), mavi(boncuk), uzun(kavak), küçük(adam)
konuşan(bebek), gelen(adam), bilinmedik(aş), tanınmış

(23) Muammer Özsoy, Örneklerle Bugünkü Almanca,
İstanbul, 1982, s 113. 114. 115.

(iş adamı),... gibi. Her sıfat aslında bir isimdir; ancak, isim bir başka ismi nitelediği veya belirttiği zaman sıfat adını alır. Burada nitelik kelimesi, bir varlığı ötekilerden ayırt edebilen özelliği, nasıllığı anlamındadır. Her sıfat isim gibi kullanılırken, her isim sıfat gibi kullanılamaz. Bazı sıfatlar da varlıkların sürekli niteliklerini değil de geçici, hareket halindeki niteliklerini ifade ederler. Mesela: "Güzel çocuk-das schöne Kind" örneğindeki "güzellik" çocuğun sürekli niteliğidir. "gelen çocuk-das kommende Kind" örneğinde ise "gelmek" çocuğun hareket halindeki geçici niteliğidir(24).

Türkçede sıfatlar, yanlarındaki isim ne şekilde bulunursa bulunsun sıfat olarak daima çekimsizdirler. Hiçbir işletme eki almaz, bu bakımdan hiçbir şekilde isme uymazlar(25).

Ama bu durum Almancada farklıdır, ismin durumuna göre sıfat çekimlidir. İsme uydukları için işletme eki alırlar.

(24) Göker, s.3.

(25) Ergin, s.245-246.

Örneğin: der kluge Mann
 der klugen Mann
 der klugen Mann
 des klugen Mannes.

2.3.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkların rengini, halini, biçimini gösteren, kısaca, onları niteleyen kelimelere niteleme sıfatı denir. Nesnelere vasıflarını bildirirler(26).

"**Boy boy** tarlalar. **Sıkıntılı, uzun** borç yıllarını düşünüyordu. Duvarları **ak** toprakla **sıvanmış, bol pencereli, odaları ışıklı bir** ev yapacaktı. **Temiz** kahve takımlarını koyacaktı raflara. Bir **doru** at bağlayacaktı ahıra."

(Fakir Baykurt)

Yukarıdaki parçada:

a. **Ak** sıfatı toprak'ın; **doru** sıfatı at'ın rengini.

b. **Sıkıntılı** ve **uzun** sıfatları **borç yılları** isim takımının; **sıvanmış, bol pencereli** ve **odaları**

(26) Ediskun-Dündar, s.76.

ışıklı sıfatları ev'in; temiz sıfatı da kahve takımları isim takımının halini veya biçimini göstermektedir.

2.3.2. Belirtme Sıfatları

Varlıkların yerlerini, sayılarını, sıralarını belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir.

Belirtme sıfatları, nesnelere belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnenin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler. Nesneyi birkaç bakımdan belirtmek mümkündür. Nesnenin ya yerine işaret edilir, ya sayısı gösterilir, ya nesne soru şeklinde belirtilir veya belirsiz şekilde ifade edilir. Bu belirtme şekillerine göre:

1. İşaret sıfatları(Die demonstrativen Adjektive)
2. Sayı sıfatları(Zahladjektive)
3. Soru sıfatları(Frageadjektive)
4. Belirsizlik sıfatları(Die unbestimmten Adjektive)

diye dörde ayrılırlar(27).

(27) Ergin, s.247.

2.3.2.1. İşaret Sıfatları (Die demonstrativen Adjektive)

Nesneleri yerlerine işaret etmek suretiyle belirten kelimelerdir.

Bunlar aslında tek başına işaret zamirleridir. Demek ki işaret zamirleri ismin önüne gelerek onu belirttikleri zaman işaret sıfatı oluyorlar. Türkçe'de sıfatlar hiç bir işletme eki almadıkları için işaret sıfatları olarak işaret zamirlerinin tabii yalnız teklik şekilleri kullanılır. Onlar da şunlardır:

bu ağaç (dieser Baum)

şu ağaç (jener Baum)

o ağaç (jener Baum)(28).

2.3.2.2. Sayı Sıfatları (Zahladjektive)

Nesnelerin sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar tek başlarına sayı isimleridir. Nesneleri sayı bakımından ya yalnız adet olarak, ya da dereceli olarak, ya bölük bölük, ya parça halinde veya topluluk şeklinde belirtirler.

(28) Ergin, s.247-248.

Fonksiyonlarına göre sayı sıfatları beşe ayrılırlar:

1. Asıl sayı sıfatları: Üç(ses), on(kuruş), yüz(yıl). drei(Laute), zehn(Pfennige), hundert(Jahre)

2. Sıra sayı sıfatları: Üçüncü(sınıf), yirminci (asır), birinci(gün). dritte(Klasse), zwanzigste(Jahrhundert)

3. Üleştirme sayı sıfatları: İkişer(elma), üçer(gömlek). zwei("Äpfel), drei(Hemde)

4. Kesir sayı sıfatları: Dörtte üç(elma), üçte bir(ekmek). drei Viertel(Apfel), ein Drittel(Brot)

5. Topluluk sayı sıfatları: İkiz(kardeşler), üçüz(çocuk)(29). der Zwilling(Brüder), der Drilling(Kinder)

2.3.2.3. Soru Sıfatları(Frageadjektive)

Nesneleri soru halinde belirten sıfatlardır. Şu isimler soru sıfatı olarak kullanılırlar:

kaç(kişi), **hangi**(adam), **ne**(kadar insan), **nasıl**(adam), **neredeki**(adam). Wieviele Menschen, Welches Mann, was für ein Mann.

(29) Ergin, s.249-250-251.

Bu nesnenin sayısını soru halinde belirten sıfattır. Tek başına isim olarak kullanılan **kaç** kelimesi ismin önüne gelince onun sayısını soran sıfat vazifesini görür.

Kaç(kişi), **kaç**(kuruş), **kaç**(soru), **kaç**(türlü) örneklerinde olduğu gibi.

2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları(Die unbestimmten Adjektive)

Nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnelerin dış vasıflarını, bilhassa sayılarını, miktarlarını, belirsiz olarak bildirir, belirsiz bir şekilde ifade ederler.

Belirsizlik sıfatı olarak kullanılan başlıca isimler:

bir (gün) ein(Tag)	çoğu (gün) viele(Tage)
bütün (gün) der ganze(Tag)	çok (ev) viele(Häuser)
başka (gün) der andere(Tag)	hiç (kimse) niemand
bazı (gün) mancher(Tag)	az (iş) wenige(Arbeit)
her (gün) jeder(Tag)	fazla (iş)(30) viele(Arbeit)
kimi (gün) mancher(Tag)	

2.4. ZARF(ADVERB) NEDİR?

Zarflar, zaman, hal ve miktar isimleridir. Tek başına sıfat olmadığı gibi, tek başına zarfta yoktur. Kelime gruplarındaki başka bir ismi vasıflandıran veya belirten isimlere sıfat denir. Bu nedenle zarf kelime gruplarında sıfatın, eylemin veya başka bir zarfın manasını değiştiren isimlere verdiğimiz addır. Her isim sıfat ya da zarf olarak kullanılmaya elverişli değildir. Demek ki her zarf bir isim olduğu halde, her isim bir zarf olamamaktadır. Yalnız isim olmayan bazı zarflar da yok değildir. Fakat bunların sayısı çok azdır. Zarflar esas itibarıyla çekimsizdirler. İsim oldukları zaman çekim eki alırlar. Oysa ki zarf oldukları zaman hal ve yer bildiren çekim ekleri dışında ek almazlar. Zarfların asıl kullanılış sahaları eylemlerdir. Eylemlerle birlikte daha çok kullanılmaktadır. Bir bakıma zarflara eylemlerin sıfatları da diyebiliriz.

Almanca'da zarflar(adverb) Türkçe'de olduğu gibi isimlerle, sıfatlarla, bir başka zarfla, eylemlerle, edatlarla kullanılırlar. Bu sözcükler(Adverb'ler) bir eylem gibi, bir isim gibi çekimlenemez ve değişmezler.

Bir eylemle birlikte kullanma ve eylemin anlatımını pekiştirme durumları:

Eylem ile kullanılırken: **Dort** steht mein Auto- "Ötomobilim orada duruyor."

İsim ile kullanılırken: Das Buch **dort** gehört mir- "Oradaki kitap bana aittir."

Sıfat ile birlikte kullanırken: Die Blume war **ziemlich schön**- "Çiçek oldukça güzeldi."

Bir başka zarfla kullanırken: Ali malt **besonders gern**- "Ali bilhassa severek resim yapıyor."

Edatlarla kullanırsak: Die Katze **liegt darunter**- "Kedi onun altında yatıyor."

2.4.1. Yer Zarfları(die Lokaladverbien)

Yer mekan belirten zarflardır. İleri(vorwärts), geri(zurück), aşağı(hinab), yukarı(hinauf), içeri(hinein), dışarı(hinaus) gibi kelimelerdir. Ancak bu kelimeler çekimsiz kullanıldığı takdirde zarf olurlar. **Aşağı in, geri dön, beri gel, içeri gir,** gibi. Çekimli şekilleri ise tamamlayıcı isim unsuru olarak kullanılır.

Aşağıya in, geriye dön, beriye gel, içeriye gir örneklerinde olduğu gibi.

Almanca'da yer zarfları için **hin** ve **her** zarflarının ayrıcalık gösteren bir yeri vardır. Bu zarflar, sözü söyleyen kişinin bulunduğu yere ve kişiye göre tespit edilen yönüne göre kullanılır.

hin: Sözü söyleyen kişiden uzaklaşan yöne,

her: sözü söyleyen kişiye yaklaşan yöne hareketi belirtmekte kullanılır. Türkçe'ye tam anlamıyla çevrilme işlevi yoktur.

Örneğin: Wo kommst du **her**? Nereden geliyorsun?

Wo gehst du **hin**? Nereye gidiyorsun?(31)

2.4.2. Zaman Zarfları(Adverbien der Zeit)

Bunlar zarf olarak kullanılan çeşitli zaman isimleridir.

Başlıcaları: dün, yarın, bugün, şimdi, gece, gündüz, sabahleyin, öğleyin, geceleyin, er, geç, erken, daha, gene, yine, sabah,... gibi.

(31) Erenel, s.472-473-474-475.

Almanca'da bu zarflar "wann" sorusuna cevap verirler.

heute(bugün), des Morgens(sabahları), am Tage(gündüz), am Morgen(sabahleyin), in der Nacht (geceleyin), gestern(dün), heute abend(bu akşam) gibi.

2.4.3. Hal Zarfları(die Modaladverbien)

Hal ve tavır ifade eden zarflardır. Hal ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanıldığı için bu zarflar sayılmayacak kadar çoktur.

Örneğin: çok(sehr)
 biraz(wenig)
 hiç(gar)
 kısmen(teilweise)
 aynı şekilde(ebenfalls)
 ikincisi(zweitens)
 hatta(sogar)
 çoktan(bereits)
 mutlaka(sicher)
 şüphesiz(zweifellos)(32)

(32) Erenel, s.482-483.

2.4.4. Sebeb Gösteren Zarflar(die Kausaladverbien)

Almanca'da sebep gösteren(die Kausaladverbien) zarflar vardır: Bunlar cümle içinde tarif edilen bir eylem veya hareketin nedenlerini ifade eder ve pekiştirirler.

Örneğin: meinetwegen(benim yüzümden)
 nämlich(zira)
 daher(o, bu sebeple)
 darum(bu yüzden)
 gegebenenfalls(gerektiğinde) gibi(33).

2.5. ADIL (PRONOMEN) NEDİR?

Adıl'lar isimlerin yerine kullanılan sözcüklerdir. Bir cümle içinde bir ismi iki defa kullanmamak için çoğunlukla ismin yerine kullanılır.

Ben bundan yirmi sene evvel, bugün **sizin** olduğunuz, gibi ey aziz kardeşlerim, bir şehidin yetimi olmuştum; **Benimki** de **sizinkiler** gibi hayatını barut dumanlarına sarmış gitmişti. Bugünkü **siz**, yirmi sene evvelki **bensiniz**; ben **sizin** hissiyatınızı,

(33) Erenel, s.483-484.

bütün ruhunuzu bilirim... Ben o yaranın samimi bir aşinasıyım. O yarayı, seviniz; o, sizin edebi bir nisane-i iftiharınızdır.

Çünkü herkes size vermek istiyor; ben sizden olmak; alâminıza iştirak etmek suretiyle sizin dertlerinizden bir kısmını almak istiyorum.

(Cenap Şehabettin)

Burada görmüş olduğumuz "o, bu, siz, herkes, nereye" sözcükleri ve "ki" -isimler gibi- varlıkları anlatmak için kullanılmıştır.

O: Anılan kişinin adı yerine kullanılmıştır. Burada **babam** demektir.

Bu: İşaret edilmek istenen nesneyi, içinde bulunduğu günü anlatmak için kullanılmıştır.

Ben: Söz söyleyeni, yazıyı yazanı,

Siz: Kendilerine söz söylenenleri anlatır.

Herkes: Adları, söylemekle bitmeyen ya da söylemek istenmeyen kişilerin, hepsini birden anlatmaya yarayan sözcüktür.

Böylece: Tümcede adların, önce geçmiş kavramların yerlerini tutan ve söyleyenle kendisine söylenen

kimseleri hatırlatan sözcüklere adıl denir(34).

Adılları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Şahıs adılları(Das Personalpronomen)
2. İşaret adılları(Das Demonstrativpronomen)
3. Soru adılları(Das Interrogativpronomen)
4. Belirsizlik adılları(Das indefinitepronomen)
5. Bağlama adılları(Das Relativpronomen) (ilgi)

2.5.1. Şahıs Adılları

Bunlar varlıkları şahıslar halinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir. Bütün varlıklar üç şahıs altında toplanır. Bunlardan birincisi konuşan, ikincisi dinleyen, üçüncüsü adı geçendir. Bunlar teklik ve çokluk olarak şahıs adılları:

- Teklik
1. şahıs: ben
 2. şahıs: sen
 3. şahıs: o

(34) Gencan, s.254.

- Çokluk
1. şahıs: biz
 2. şahıs: siz
 3. şahıs: onlar(35)

Almanca'da bu şahıs adilları Türkçe'dekine kıyasla bazı özellikleri vardır. Bir örnek verecek olursak:

- Teklik
1. şahıs: Ich
 2. şahıs: du
 3. şahıslar: er, sie, es

- Çokluk
1. şahıs: wir
 2. şahıs: ihr
 3. şahıslar: sie, Sie

Görüldüğü gibi 3. tekil şahısı ifade eden "o" adılının Almanca'da üç ayrı karşılığı vardır. Bunlardın:

er: Tanım edatı **der** olan isimler veya cinsiyeti erkek olan isimlerin yerine,

Örnek: Der Lehrer kommt heute nicht-"Öğretmen bugün gelmiyor." Er kommt heute nicht-"O bugün gelmiyor".

(35) Ergin, s.625.

sie: Tanım edatı **die** olan isimler veya cinsiyeti dişi olan isimlerin yerine kullanılır.

Örnek: Die Mutter kocht viel Gemüse-"Anne çok sebze pişiriyor." Sie kocht viel Gemüse-"O çok sebze pişiriyor."

es: Tanım edatı **das** olan isimler veya cinsiyeti belirsiz cisim, eşyalar yerine; ayrıca o, bu, onlar, bunlar gibi işaret edici nitelikte gerek tek bir isim gerekse birden fazla ismin yerine kullanılır.

Örnek: Das Mädchen sucht seinen Vater-"Kız çocuk babasını arıyor." Es sucht seinen Vater-"O babasını arıyor." Ist hier jemand aus der Türkei?" "Burada Türkiye'den kimse var mı?" Ali ist es.-"Ali var." Es ist mein leben-"Benim hayatım bu."

gibi bazı ifadeleri dile getirirken es adılı kullanılmaktadır.

Üçüncü çoğul adılı olan ve büyük harfle yazılan "Sie" adılı nazik hitaplarda kullanılır. Tek bir şahsa hitaben söylenen "siz" adılının yerini tutar(36).

(36) Erenel, s.415-416-417.

2.5.2. İşaret Adılları(Das Demonstrativpronomen)

Bunlar işaret etmek, göstermek suretiyle nesnelere karşılayan kelimelerdir. Bu kelimeler: bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar... gibi.

Almanca'da bu adiller: der, die, das.

Bunlar tek başına kullanıldığı gibi bir ismin önünde ve mutlaka bir isimle kullanılır.

der: Tanım edatı der olan isimlerle

die: Tanım edatı die olan isimlerle ve çoğulu ile

das: Tanım edatı das olan isimlerle kullanılır.

Örnek: Der Mann kennt uns nicht. "Adam bizi tanımıyor." Der kennt uns nicht-" bizi tanıyor."

Die Frau ist nicht ehrlich. "Kadın dürüst değildir." Die ist nicht ehrlich. "O dürüst değildir."

Die Fahrräder kosten 100 DM. "Bisikletler 100 Mark'tır." Die kosten 100 DM. "Onlar 100 Mark'tır."

Das Buch ist mir nicht bekannt. "Kitabı tanımıyorum." Das ist mir nicht bekannt. "Onu tanımıyorum."(37)

(37) Erenel, s.437-438.

2.5.3. Soru Adılları(Das Interrogativpronomen)

Nesneleri soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan, onları soru halinde ifade eden, onları sormak için kullanılan kelimelerdir. Soru adılları şunlardır(38):

1. Kim?(Wer)? : İnsanlar için kullanılır.

kimin?(Wessen)?

Kimi?(Wen)?

Kime?(Wem)?

2. Ne(Was)? insan dışında kalan canlı, cansız varlıklar için kullanılır.

Türkçe'de ne'nin çekimi kim'de olduğu gibi isimlerden farksızdır. Yani değişmeden çekim eki alırlar.

Neyi(Was)?

Wo?(Nerede)?

Niçin(Warum)?

Wohin?(Nereye)?

Woher?(Nereden)?

neden(Wovon, von was) gibi bu adılları da türetebiliriz. Almancada ayrıca bu adıllar birtakım edatlarla

(38) Ergin, s.276-277.

birleştirerek veya ayrı kullanılarak elde edilirler. Türkçe'de ve Almanca'da bunların dışında bazı soru zamirleri vardır. Bunlar: "Welcher, Welche, Welches?" "hangi?" anlamını verir. Ancak isim hallerine göre değişirler(39). Almanca'da bunlar aynı zamanda ilgi zamiri(bağlama) olarakta kullanılmaktadır.

2.5.4. Belirsizlik Adılları(Das indefinitepronomen)

Nesneleri belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Bunlar: birkaçı, birçoğu, herbiri, kimisi, birisi, bazısı, hepimiz, çoğumuz, hiçbirimiz, herbirimiz, deminki, alttaki, aşağıdaki, benimki, seninki gibi "ki" bağlacı ile yapılan ayrıca kelime grupları ile yapılan; ev mev, ağaç mağaç gibi tekrar edilen kelimeler, yabancı kökenli kelimeler falan, filan, falanca, filanca gibi belirsizlik temsil eden zamirlerdir.

Almancadan örnek verecek olursak:

Man: Cümlenin anlamını genelleştirir ve cümlede küçük harfle yazılır(Tek başına bir isim anlamındadır). Man spricht hier nicht. "Burada konuşulmaz."

(39) Erenel, s.450-451.

Jemand: Cümlede tek başına ve ismin hallerine göre çekilerek birisi kullanılır. Jemand klopft an die Tür. "Birisi kapıyı vuruyor."

niemand(hiçkimse), jeder, jedermann(herkes), alle, alles(bütün, hepsi), etwas, nichts(biraz, hiçbirşey), ein bisschen, einwenig(biraz, bir parça)... vb. gibi belirsizlik zamirleri vardır(40).

2.5.5. Bağlama Adılları

Bu zamir bir kelimeyi, bir kelime grubunu, bir cümleyi bir kelimeye, bir cümleye bir temsil ifadesi içinde bağlayan kelimelerdir. Türkçede bağlama zamiri olarak "ki" örneğini verebiliriz.

Almanca'da "ki" bağlama adınının Türkçe'ye göre kullanımı biraz farklıdır. Çeviri yaparken "ki o" diye çeviririz.

Örnek: Der Mann, der vor der Tür steht, ist mein Onkel. "Adam, ki o kapının önünde duruyor, benim amcamdır. Düzgün bir çeviri yaparsak: "Kapının önünde duran adam amcamdır" şeklinde ifade edilir.

(40) Erenel, s.455-460.

Görülüyor ki Almanca'da ilgi cümleleri genellikle bir virgülle bir isme bağlanır. İsmi tanım edatı neyse ona uygun bir ilgi zamiri seçilir. En sonda eylem kullanılır. Burada ilgi kelimesi (bağlama adılı olan "ki") ve "ki" anlamını veren der, die, das sözcükleridir. Bunlar cümlede kullanılırken eylemin durumuna göre çekilerek kullanılır.

Örnek: Der Freund lebt in Kanada. "Arkadaş Kanada'da yaşıyor." Dem Freund schicke ich eine Kamera. "Arkadaşa bir kamera gönderiyorum." Bağlama yapılacak olursa: Der Freund, dem ich eine Kamera schicke, lebt in Kanada. "Bir kamera gönderdiğim arkadaş Kanada'da yaşıyor."

Aynı şekilde soru zamiri olarak Almanca'da belirttiğimiz Wer(kim), Was(ne)? kelimeleri ilgi zamiri olarak da karşımıza çıkabilir.

Örnek: Wir wissen nicht, was er in Köln macht. "Köln'de ne yaptığını bilmiyoruz." Ich habe nich gehört, was er der Personal gesagt hat. "Personele ne söylediğini duymadım."(41).

(41) Erenel, s.462-470.

2.6. EDAT(DIE PRÄPOSITION) NEDİR?

Türkçe'de edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Kelimeler arasında, çeşitli anlam ilgileri kurdukları zaman kendi anlamları sezilen kelimelerdir.

Çocuk gibi ihtiyar, el kadar yüz, araba ile gitmek, sabaha kadar çalışmak, yurt için çalışmak gibi örneklerde geçen gibi, kadar, ile, için, den beri kelimeleri birer edattır. Edatlar: Ünlem, bağlama ve son çekim edatları diye üçe ayrılırlar(42). Ancak edatlardan kelime türetilemez.

Almanca'da edatlar; cümle içinde değişmeden ve daima bir isim, ya da bir zamirle birlikte kullanılan sözcüklerdir. Cümleler arasında bağlantı kurulmasını sağlayan bu edatlar, ismin çekim hallerine göre kullanımı farklılar gösterir.

Bu edatlar birlikte kullanıldıkları isimleri saktıkları halleri ayrı ayrı ele almadan genel olarak bazı örnekler verelim.

(42) Ediskun-Dündar, s.150-151.

bei
 an (yayında, yanına)
 neben
 in (içinde, içine)
 innerhalb
 mit (ile)
 von (-den, -dan)
 wegen, (dolayı)
 entlang, (boyunca)
 für (için)
 ausser (hariç)
 hinter (arkasında)
 ohne (-sız, -siz)
 bis (kadar)
 nach (sonra)
 seit (-den beri)
 zu (-ye, -ya)(43)

2.7. BAĞLAÇ(DIE KONJUNKTION) NEDİR?

Kendi başlarına anlamı olmayan ana cümledeki

(43) Erenel, s.515-518.

eş görevli kelimeleri veya anlamca ilgili cümleleri bağlayan kelimelerdir. Başlıca bağlaçlar şunlardır: de... de- ve- ile- gerek... gerek(gerekse) -hem... hem(hem de) ister... ister, ya ya(ya da) -veya, yahut, çünkü-zira, madem ki, yani, örneğin(meselâ), nasıl ki, nitekim, demek ki, fakat, lâkin, amma, oysa, oysaki, halbuki, ancak, ne nede, hatta, üstelik ... vbg.

Almanca'da ise; und(ve), wie(nasıl), weil(çünkü) gibi kelimeler örnek verilebilir.

Peter und Inge gehen in die Schule. "Peter ve Inge okula gidiyorlar."

Bunların dışında Almanca'da bağlaçlar dört ana gruba ayrılırlar:

1. Düzenleme bağlaçları(Nebenordnende Konjunktionen)
2. Cümlenin bir ögesi olan bağlaçlar(Satzteilkonjunktionen)
3. Mastar bağlaçları(Infinitivkonjunktionen)
4. Uyum bağlaçları(Unterordnende Konjunktionen)

2.7.1. Düzenleme Bağlaçları(Nebenordnende Konjunktionen)

Sıralama bağlaçları(Anreihende Konjunktionen):

Örnek: und, sowie, sowohl... als, sowohl... wie.

Die Kinder sowie ihre Freunde spielen im Garten.

"Çocuklar ve arkadaşları bahçede oynuyor."

Ali und Ayşe gehen heute ins Kino.

"Ali ve Ayşe bugün sinemaya gidiyorlar."

Mein Vater spricht sowohl Englisch als auch Deutsch.

"Babam hem ingilizce hem de Almanca konuşuyor."

Ayrım yapan bağlaçlar(Disjunktive Konjunktionen)

Örnek: oder, entweder... oder.

Ayşe kommt entweder heute oder morgen.

"Ayşe ya bugün ya yarın geliyor."

Sınırlayıcı veya karşıt anlam ifade eden bağlaçlar (Restriktive und adversative Konjunktionen)

Örnek: aber(fakat, ama), allein(sadece), jedoch
(bununla birlikte), nur(sadece), sondern (bilakis) gibi.

"Mein Vater ist nicht zu Hause, jedoch muss er bald hier sein.

"Babam evde değildir, bununla birlikte neredeyse burada olması lazım."

Er ist zwar jung, aber sehr begabt.

"O gerçi gençtir, ama çok yeteneklidir."

Sebep bildiren bağlaçlar(Kausale Konjunktionen):

Örnek: denn(çünkü), weil(çünkü), wenn auch(...
olsa da) gibi.

Ich kann heute nicht kommen, denn ich habe
eine wichtige Verabredung.

"Bugün gelemem, çünkü önemli bir randevum var."

Sie können ihn nicht erreichen, denn er ist
jetzt im Urlaub.

"Onu bulamazsınız, çünkü o şimdi tatildedir."

2.7.2. Cümlenin Ügesi Olan Bağlaçlar(Die Satzteilkonjunktionen)

Örnek: als(olarak), wie(gibi), je... desto(ne
kadar... o kadar)

Er kam wie ein Retter.

"O bir kurtarıcı gibi geldi."

Ich kenne Ihren Sohn als einen fleissigen Schüler.

"Oğlunuzu çalışkan bir öğrenci olarak tanıyorum."

2.7.3. Mastar Bağlaçları(Infinitivkonjunktionen)

Örnek: zu

Er bittet mich, sofort zu kommen.

"Hemen gelmeni rica ediyor."

2.7.4. Uyum Bağlağları(Unterordnende Konjunktionen)

Zaman bildiren(Temporale Konjunktionen)

Örnek: bevor, bis, wie, als, wenn, indem... vb. gibi.

Hal bildiren(Modale Konjunktionen)

Örnek: Ohne dass, als ob, insoweit, ... gibi.

Sebeup bildiren(Kausale Konjunktionen)

Örnek: falls, damit, wenn, da, weil... gibi.

Weil es regnete, sind wir zu Hause geblieben.

"Yağmur yağdığı için evde kaldık."

Falls er heute kommt, soll er bitte auf mich warten.

"Eğer bugün gelirse lütfen beni beklesin."

2.8. ÜNLEM(DIE INTERJEKTION) NEDİR?

Bir heyecanın etkisiyle ağzımızdan çıkacak duygularımızı canlı bir biçimde anlatmaya yarayan kelimelerdir. Beklenmedik bir olay karşısında aniden ve birdenbire ağzımızdan çıkan seslerdir. Ünlemler üçe ayrılır:

Asıl ünlemler: Birini çağırmada veya konuşmada taşkın duyguları belirtirler. Hey! Ey! Komşu, Komşu hu! Hişt! Haydi! İmdat! Vah vah! Bre medet! Eyvah! Oh! Ay! Of!... gibi.

Yansımalar: Canlı varlıkların seslerini, cansız varlıkların gürültülerini yansılayan ünlemlerdir. Paldır küldür! Şangır şungur! Hav hav! Meee! Miyav! Cart! Takır tukur! Şıkır şıkır!... vb.

Ünlemler cümle değerinde sözlerdir(44).

Almanca'da kullanılan ünlemler Türkçe'dekine kıyasla pek farklı değildir.

Türkçe'de "ay, aman, of" gibi acı çekme ifade eden ünlemler yerine Almanca'da:

Au!
Autsch! Auweh! kullanılır.
Oh!

Üşüme duygusu için

Hu! huhu!

Keyif ve rahatlık duygusu için

Ah!

Tiksinme, beğenmeme duyguları için

Burr! Bir! Bäh!

Pfui! Ah! Puh!

Sevinç duyguları için

Ah! Oh! Ei!

Ehi! Juche! Juhn!

Heidi, heida! Hurra! Holdrio!

(44) Ediskun-Dündar, s.154-155.

Sevgi duyguları için

Ei! Eia! Eiapopeia!

Şaşırma, sürpriz, hayret edici duygular için

Uff! Ah! Ach!

Uha! Hoppla! Nanu!

olala! Oho! oje!

Öfke, kızgınlık duyguları için

Ha! Hach! Oho!

Oha! Hoho! Ih!

Alay ve küçümseme gösteren duygular için

Hm! Hum! Na, na!

Beklenmedik bir olay karşısında şaşkınlık

Ah! Aha! Na also!

Susmaya davet ise

Pst! Pscht! Sch!

Hayvanlar için kullanılan ünlemler

Put, put(geh, geh) Hü, hottehü(deh-deh)

Muh(Mö) Mäh(Mee)

Wau(hav hav) Kikeriki(Horoz)

Miau(Miyav) Piep(cik cik)

Gack(gıt gıt gıdak)

Bazı araç ve aletlerin çıkarttığı sesler

Peng peng(silah sesi) Trätärätä(Düttürü düt)

Ticktack(saat) Tatütata(siren sesi)

Tuck tuck(Motor sesi) Tapp tapp(Ayak sesi)
Schnipp, schnapp(kırt kırt)
Baum(Patlama sesi)

Buraya kadar anlatım ögesi olan sözcüklerin Türkçe ve Almanca'da adlandırılmasından sonra şimdi de Türkçe ve Almanca Roman başlıklarının dilsel analizi ile bu farklılıkları göz önüne sermeye çalışalım.

3. TÜRKÇE-ALMANCA ROMAN BAŞLIKLARININ DİLSEL ANALİZİ VE TABLOLAR YARDIMI İLE LİSTELENMESİ

3.1. TÜRKÇE ROMAN BAŞLIKLARININ DİLSEL ANALİZİ

1. Alnında Mavi Kuşlar(Aysel Üzakın)

Alın: İsim(basit, cins, somut, tekil)

-ı: 3. tekil kişi iyelik eki

-n: kaynaştırma sesi

-da: bulunma eki

Mavi: sıfat(niteleme)

Kuş: isim(basit, cins, somut, tekil)

-lar: çoğul eki.

2. Araba Sevdası(Recaizade Mahmut Ekrem)

Araba: isim(basit, cins, somut, tekil)

Sevda: isim(basit, cins, soyut, tekil).

-s: kaynaştırma sesi

-ı: 3. tekil kişi iyelik eki

Belirsiz isim tamlaması biçiminde

3. Ateşten Gömlek(Halide Edip Adivar)

Ateş : isim(basit, cins, somut, tekil)

-ten : uzaklaşma hal eki

Gömlek : isim(türemiş, cins, somut, tekil)

gömlek: gön"deri"+lek

4. Ayaşlı ve Kiracıları(Mahmut Şevket Esendal)

Ayaş : isim(özel, somut, tekil)

Ayaşlı : türemiş isim

Ve : bağlaç

Kiracı : isim(türemiş, cins, somut, tekil)

Kiracılar: çoğul isim

-1 : 3. tekil kişi iyelik eki.

5. Aylak Adam(Yusuf Atılgan)

Aylak : sıfat(niteleme, türemiş)

Adam : isim(basit, cins, somut, tekil)

6. Başka Olur Ağaların Düğünü(Kemal Bilbaşar)

Başka : durum zarfı(türetilmiş)

Ol : eylem, basit

-ur : geniş zaman 3. tekil kişi iyelik eki.

Ağa : isim(basit, cins, somut, tekil)

Ağalar : isim(basit, cins, somut, çoğul)

-ın : ilgi eki

Düğün : isim(türemiş, cins, somut, tekil)

-ü : 3. tekil kişi iyelik eki.

7. Bir Gün Tek Başına(Vedat Türkali)

- Bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Gün : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Tek : zarf(basit, durum belirtiyor)
 Baş : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki.
 n : kaynaştırma sesi
 -a : yönelme eki.

8. Bir Bilim Adamının Romanı(Oğuz Altay)

- Bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Bilim : isim(türemiş, cins, somut, tekil)
 Adam : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki.
 -nın : ilgi eki
 Roman : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki.

Bu roman başlığı belirli isim tamlamasıdır.

Tamlayan sıfat tamlamasıdır.

9. Bir Düğün Gecesi(Adalat Ağaoğlu)

- Bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Düğün : isim(türemiş, cins, somut, tekil)
 Gece : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -si : 3. tekil kişi iyelik eki.

Bu roman başlığı tamlananı isim tamlaması olan bir sıfat tamlamasıdır.

10. Bir Kadın Düşmanı(Reşat Nuri Güntekin)

- Bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Kadın : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Düşman : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki.

Bu roman başlığı tamlananı isim tamlaması olan bir sıfat tamlamasıdır.

11. Bereketli Topraklar Üzerinde(Orhan Kemal)

- Bereketli: sıfat(kalıcı, nitelme)
 toprak : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Topraklar: isim(basit, cins, somut, çoğul)
 Üzer : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 -i : 3. tekil kişi iyelik eki.
 -de : bulunma hal eki.

12. Bir Kadın Penceresinden(Oktay Rifat)

- Bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Kadın : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Pencere : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -si : 3. tekil kişi iyelik eki.
 -den : uzaklaşma hal eki.

13. Bir Şehrin İki Kapısı(Samim Kocagöz)

- Bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Şehir : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -in : ilgi eki

- iki : sıfat(basit, sayı)
 Kapı : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -sı : 3. tekil kişi iyelik eki.

Bu roman başlığı, tamlayanı ve tamlananı sıfat tamlaması olan belirli isim tamlamasıdır.

14. Bir Uzun Sonbahar(Demir Üzlü)

- Bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Uzun : sıfat(kalıcı, niteleme)
 Sonbahar : isim(birleşik, cins, somut, tekil)

Bu roman başlığı bir sıfat tamlamasıdır.

15. Bordamıza Vuran Deniz(Orhan Hançerlioğlu)

- Borda : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -mız : Birinci çoğul kişi iyelik eki.
 -a : Yönelme eki
 Vuran : sıfat(geçici, niteleme, eylemsi)
 -an : sıfat(türemiş)
 Deniz : isim(basit, cins, somut, tekil)

16. Büyük Gözaltı(Çetin Altan)

- Büyük : sıfat(niteleme, basit)
 Gözaltı : isim(bileşik, cins, soyut, tekil)

17. Çalığışu(Reşat Nuri Güntekin)

- Çalığışu: isim(bileşik, cins, somut, tekil)

18. Demirciler Çarşısında Cinayet(Yaşar Kemal)

Demirci : isim(türemiş, cins, somut, tekil)

Demirciler : isim(türemiş, cins, somut, çoğul)

Çarşı : isim(basit, cins, somut, tekil)

-n : kaynaştırma sesi

-sı : 3. tekil kişi iyelik eki

-da : Bulunma hal eki

Cinayet : isim(basit, cins, somut, tekil)

19. Dudaktan Kalbe(Reşat Nuri Güntekin)

Dudak : isim(basit, cins, somut, tekil)

-tan : uzaklaşma hal eki

Kalb : isim(basit, cins, somut, tekil)

-e : yönelme hal eki

20. Dünyaya İkinci Geliş(Ahmet Mithat)

Dünya : isim(basit, cins, somut, tekil)

-y : kaynaştırma sesi

-a : yönelme hal eki

ikinci : sıfat(türemiş, sayı)

Geliş : türemiş eylem adı, isim fiil, soyut tekil

21. Ekilmemiş Topraklar(Orhan Hançerlioğlu)

Ekilmemiş : Eylemden türemiş isim(cins, soyut, tekil)

Toprak : isim(basit, cins, somut, tekil)

Topraklar : isim(basit, cins, somut, çoğul)

22. Eskiçi ve Oğulları(Orhan Kemal)

- Eskiçi : isim(türemiş, cins, somut, tekil)
 ve : Bağlaç
 Oğul : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Oğullar : isim(basit, cins, somut, çoğul)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki

23. Eve Düşen Yıldırım(Nahit Sırrı Örik)

- Ev : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -e : yönelme eki
 düşen : eylemsi, geçici niteleme sıfatı olarak
 kullanılmış, türemiş
 Yıldırım : isim(basit, cins, somut, tekil)

24. Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu(Hüseyin
Rahmi Gürpınar)

- Evlere şenlik: deyim
 Kaynana : isim(bileşik, cins, somut, tekil)
 -m : 1. tekil kişi iyelik eki
 nasıl : bileşik soru zarfı(ne+asıl)
 Kudurmak : eylem
 -du : di-li geçmiş zaman 3. tekil kişi iyelik eki

25. Havada Bulut Yok(Cevdet Kudret)

- Hava : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -da : bulunma eki
 Bulut : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Yok : isim fiil geniş zamanı(-dur)

26. Hür Şehrin İnsanları(Kemal Tahir)

- Hür : sıfat(basit, kalıcı, niteleme)
 Şehir : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ın : ilgi eki
 insan : isim(basit, cins, somut, tekil)
 insanlar : isim(basit, cins, somut, çoğul)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki.

27. İnce Memed(Yaşar Kemal)

- İnce : sıfat(basit, kalıcı, niteleme)
 Memed : isim(basit, özel, somut, tekil)
 Ek almamış, yani yalın halde.

28. İnsan Bir Ormandır(Yaşar Kemal)

- İnsan : isim(basit, cins, somut, tekil)
 bir : sıfat(basit, belirsiz)
 Orman : isim(basit, cins, somut, topluluk adı)
 -dır : isim fiil geniş zamanı

29. Karıncayı Tanırsınız(Cevdet Kudret)

- Karınca : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ı : belirtme eki
 Tanırsınız : eylem(geniş zaman 2. çoğul kişi eki)

30. Kayıp Aranıyor(Sait Faik Abasıyanık)

- Kayıp : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 Aranıyor : eylem(şimdiki zaman)
 -yor : 3. tekil kişi eki.

31. Kurtlar Sofrası (Atilla İlhan)

Kurt : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Kurtlar : isim(basit, cins, somut, çoğul)
 Sofra : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -sı : 3. tekil kişi iyelik eki.

32. Kutsal İsyân (Hasan İzzettin Dinamo)

Kutsal : sıfat(kalıcı, niteleme, türemiş "kut+sal")
 İsyân : isim(basit, cins, soyut, tekil)

33. Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç (Hüseyin Rahmi Gürpınar)

Kuyruklu : sıfat(niteleme, türemiş)
 yıldız : isim(basit, cins, somut, tekil)
 alt : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki
 -da : bulunma eki
 bir : sıfat(belirsiz)
 izdivaç : isim(basit, cins, soyut, tekil)

34. Kuyucaklı Yusuf (Sabahattin Ali)

Kuyucaklı : sıfat(kalıcı, niteleme, türemiş)
 Yusuf : isim(basit, özel, somut, tekil)

35. Küçük Paşa (Ebubekir Hazım Tepeyran)

Küçük : sıfat(basit, niteleme)
 Paşa : isim(basit, cins, somut, tekil)

36. Paris'te Bir Türk(Ahmet Mithat)

Paris : isim(basit, özel, somut, tekil)
 -te : bulunma eki
 Bir : sıfat(basit, sayı sıfatı)
 Türk : isim(basit, özel, somut, tekil)

37. Sarı Traktör(Talip Apaydın)

Sarı : sıfat(basit, niteleme)
 Traktör : isim(basit, cins, somut, tekil)

38. Suçumuz İnsan Olmak(Oktay Akbal)

Suç : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 -umuz : 1. çoğul kişi iyelik eki
 insan : isim(basit, cins, somut, tekil)
 olmak : eylem

39. Süeda Hanım'ın Ortanca Kızı(Mehmet Şeyda)

Süeda : isim(basit, özel, somut, tekil)
 Hanım : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ın : ilgi eki
 Ortanca : sıfat(türemiş, niteleme)
 Kız : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -ı : 3. tekil kişi iyelik eki.

40. Toprak Acıkınca(Erol Toy)

Toprak : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Acıkmak : eylem
 -ınca : eylemsi eki.

41. Toz Duman İçinde(Talip Apaydın)

Toz : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Duman : isim(basit, cins, somut, tekil)
 İç : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 -i : 3. tekil kişi iyelik eki
 n : kaynaştırma sesi
 -de : bulunma hal eki

42. Üç İstanbul(Mithat Cemal Kuntay)

Üç : sıfat(basit, sayı)
 İstanbul : isim(basit, özel, somut, tekil)

43. Yaraya Tuz Basmak(Atilla İlhan)

Yara : isim(türemiş, cins, somut, tekil)
 -y : kaynaştırma sesi
 -a : yönelme hal eki
 Tuz : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Basmak : eylem

44. Yenişehir'de Bir Öğle Vakti(Sevgi Soysal)

Yenişehir : isim(bileşik, özel, somut, tekil)
 -de : bulunma eki
 bir : sıfat(basit, sayı)
 öğle : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 Vakit : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 -i : 3. tekil kişi iyelik eki

45. Yer Altında Dünya Var(Refik Halit Karay)

Yer : isim(basit, cins, somut, tekil)
 alt : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 -1 : 3. tekil kişi iyelik eki
 -da : bulunma hal eki
 Dünya : isim(basit, cins, somut, tekil)
 var : isim fiil(-dır)

46. Yer Demir Gök Bakır(Yaşar Kemal)

Yer : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Demir : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Gök : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Bakır : isim(basit, cins, somut, tekil)

47. Yeşilkaya Sancısı(İlhan Ta)

Yeşilkaya : isim(bileşik, özel, somut, tekil)
 Sancı : isim(türemiş, cins, soyut, tekil)
 -sı : 3. tekil kişi eki.

48. Yılanların Ücü(Fakir Baykurt)

Yılan : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Yılanlar : isim(basit, cins, somut, çoğul)
 -ın : ilgi eki
 öç : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 -ü : 3. tekil kişi iyelik eki.

49. Yol Arkadaşları(Sadri Ertem)

Yol : isim(basit, cins, somut, tekil)

Arkadaş : isim(türemiş, cins, somut, tekil)
 Arkadaşlar : isim(türemiş, cins, somut, çoğul)
 -1 : 3. tekil kişi iyelik eki

50. Yol Geçen Hanı(Reşat Eniş Aygen)

Yol : isim(basit, cins, somut, tekil)
 geçen : fiilimsi(geçici niteleme sıfatı)
 Han : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -1 : 3. tekil kişi iyelik eki.

3.2. ALMANCA ROMAN BAŞLIKLARININ DİLSEL ANALİZİ

1. Als Vaters Bart noch rot war(Wolfdietrich Schnurre)

Als : bağlaç(basit)
 Vater : isim(basit, cins, somut, tekil)
 -s : genitiv eki
 Bart : isim(basit, cins, somut, tekil)
 noch : zarf(basit, zaman zarfı)
 rot : isim(basit, cins, somut, tekil)
 war : "sein" fiilinin 3. tekil şahıs göre ve Präteritum halde çekimi.

2. Andreas oder die Vereinigten(Hugo von Hoffmannsthal)

Andreas : isim(basit, özel, somut, tekil)
 oder : bağlaç(basit)
 die Vereinigten: isim(türemiş, cins, somut, çoğul)

3. Ansicht eines Clowns(Heinrich Böll)

Ansicht : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 ein : sıfat(basit, belirsiz)
 -es : Genitiv eki

4. Berlin Alexanderplatz(Alfred Döblin)

Berlin : isim(basit, özel, somut, tekil)
 Alexanderplatz: isim(bileşik, özel, somut, tekil)

5. Bitte lasst die Blumen leben!(Johannes Mario Simmel)

Bitte : zarf(basit, hal zarfı)
 lasst-lassen: yardımcı eylem. 3. tekil kişi iyelik
 ekine göre çekilmiş.
 die Blume : isim(basit, cins, somut, tekil)
 die Blumen : isim(basit, cins, somut, çoğul)
 leben : eylem

6. Brot und Spiele(Siegfried lenz)

Brot : isim(basit, cins, somut, tekil)
 und : bağlaç(basit)
 das Spiel : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 die Spiele : isim(basit, cins, soyut, çoğul)

7. Die Geschichte vom Emil Sinclairs Jugend

(Hermann Hesse)

Die Geschichte: isim(basit, cins, soyut, tekil)
 von+dem=vom : den-dan anlamı veren ön ek.
 Emil : isim(basit, özel, somut, tekil)

Sinclairs : isim(basit, özel, somut, tekil)
 -s : genitiv eki
 Jugend : isim(basit, cins, somut, tekil)

8. Der Weg ins Frei(Arthur Schnitzler)

Der Weg : isim(basit, cins, somut, tekil)
 in+das=ins : içine anlamı veren ön ek
 Frei : isim(türemiş, cins, soyut, tekil)

9. Der Schatten des Körpers des Kutschers(Peter Weiss)

Der Schatten : isim(basit, cins, somut, tekil)
 der Körper : isim(basit, cins, somut, tekil)
 des.... s : genitiv eki
 der Kutscher : isim(basit, cins, somut, tekil)
 des... s : genitiv eki

10. Der gestohlene Mond(Ernst Barlach)

stehlen-stah-gestohlen: eylem
 gestohlen : sıfat(türemiş, geçici, niteleme)
 -e : çekim eki
 Mond : isim(basit, cins, somut, tekil)

11. Der Arzt Gion(Hans Carossa)

Arzt : isim(basit, cins, somut, tekil)
 Gion : isim(basit, özel, somut, tekil)

12. Der Mann ohne Eigenschaften(Robert Edler von Musil)

Der Mann : isim(basit, cins, somut, tekil)

ohne : siz-sız anlamını veren ön ek
 Eigenschaft : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 Eigenschaften : isim(basit, cins, soyut, çoğul)

13. Der Versucher(Hermann Broch)

versuchen : eylem
 der Versucher : isim(türemiş, cins, somut, tekil)

14. Der Finger im Revolverlauf(Carlo Manzoni)

Der Finger : isim(basit, cins, somut, tekil)
 in+dem=im : içinde anlamını veren ön ek
 Revolverlauf : isim(bileşik, cins, somut, tekil)

15. Der Herr Kartüm(Kurt Kluge)

der Herr : Kişinin eril olduğunu belirten sıfat,
 niteleme sıfatı, hitap anında kullanılır ve saygı belirtir.
 Kartüm : isim(basit, özel, somut, tekil)

16. Der Augenzeuge(Alain Robbe-Grillet)

der Augenzeuge: isim(bileşik, cins, somut, tekil)

17. Deutschstunde(Siegfried Lenz)

Deutschstunde : isim(bileşik, cins, soyut, tekil)

18. Die grössere Hoffnung(Ilse Archinger)

die grössere : sıfat(Komparativ halde, basit)
 Hoffnung: hoffen: isim(türemiş, cins, soyut, tekil)

19. Die Leiden des jungen Werthers(J.W.v. Goethe)

- Das Leiden : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 Die Leiden : isim(basit, cins, soyut, çoğul)
 Werther : isim(basit, özel, somut, tekil)
 jung : sıfat(basit, kalıcı niteleme)
 -en : ismin durumuna göre sıfatın aldığı çekim eki.
 des... s : genitiv eki.

20. Die Weise von Liebe und Tod des Cornets(Rainer Maria Rilke)

- Die Weise : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 von : den-dan anlamı veren ön ek
 Liebe-lieben : isim(türemiş, cins, soyut, tekil)
 und : bağlaç
 Tod : isim(türemiş, cins, soyut, tekil)
 des Cornets : isim(basit, özel, somut, tekil)
 des... s : genitiv eki

21. Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge
 (Rainer Maria Rilke)

- Die Aufzeichnung : isim(türemiş, cins, soyut, tekil)
 Die Aufzeichnungen : isim(türemiş, cins, soyut)
 Malte Laurids Brigge: isim(basit, özel, somut, tekil)

22. Die Juden von Zindorf(Jacob Wassermann)

- der Jude : isim(basit, özel, somut, çoğul)

die Juden : isim(basit, özel, somut, çoğul)
 von : den-dan anlamını veren ön ek
 Zindorf : isim(basit, özel, somut, tekil)

23. Die kleine Stadt(Heinrich Mann)

Die Stadt : isim(basit, cins, somut, tekil)
 klein : sıfat(kalıcı, niteleme, basit)
 -e : ismin durumuna göre sıfatın aldığı çekim eki.

24. Die drei Sprünge des Wang-lun(Alfred Döblin)

der Sprung : isim(basit, cins, somut, tekil)
 die Sprünge : isim(basit, cins, somut, çoğul)
 drei : sıfat(sayı, belirtme sıfatı, basit)
 Wang-lun : isim(basit, özel, somut, tekil)
 des...s : genitiv eki

25. Die Jugend des Königs Henri Quetre(Heinrich Mann)

Die Jugend : isim(türemiş, cins, soyut, tekil)
 der König : sıfat(basit, kalıcı niteleme)
 des... s : genitiv eki
 Henri Quetre : isim(basit, özel, somut, tekil)

26. Die vierzig Tage des Musa Dagh(Franz Werfel)

Der Tag : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 Die Tage : isim(basit, cins, soyut, çoğul)
 vierzig : sıfat(basit, sayı sıfatı)
 Musa Dagh : isim(basit, özel, somut, tekil)
 des... : genitiv eki

27. Die Verwirrungen des Zöglings Törless(Robert Edler von Musil)

der Verwirrung: isim(türemiş, cins, soyut, tekil)

die Verwirrungen: isim(türemiş, cins, soyut, çoğul)

Zöglings Törless: isim(basit, özel, somut, tekil)

des... s : genitiv eki

28. Die Schlafwandler(Hermann Broch)

Die Schlafwandler: isim(bileşik, cins, somut, tekil)

29. Die Schuldlosen(Hermann Broch)

Die Schuld : isim(basit, cins, soyut, tekil)

-los : sız, siz anlamını veren yapım eki

-en : çoğul eki

30. Die Mauer von Mallone(Hans Joachim Lange)

Die Mauer : isim(basit, cins, somut, çoğul)

von : den-dan anlamını veren ön ek

Mallone : isim(basit, özel, somut, tekil)

31. Die Grosse Deutsche Tour(Carl Amerg)

Die Gross : sıfat(basit, niteleme)

Deutsch : Ülke adı, fakat burada turu nitelediği için sıfat anlamında

-e : sıfatın, ismin durumuna göre almış olduğu ek

Tour : isim(basit, cins, somut, tekil)

32. Die Frau im Mond(Barbara Frischmuth)

Die Frau : isim(basit, cins, somut, tekil)
 in+dem=im : ön ek (içinde anlamını verir)
 Mond : isim(basit, özel, somut, tekil)

33. Die Schönen sind noch nicht geboren(Ayi Kwci Armah)

Schön : sıfat(basit, niteleme)
 Schönen : sıfattan türetilmiş isim(türemiş, cins, somut, çoğul)
 sind : eylem(basit)
 noch : zarf(basit, zaman zarfı)
 nicht : olumsuzluk belirten kelime
 geboren : eylem(basit, perfekt halde yani di-li geçmiş halde)

34. Die grosse Liebe(Dearl S. Buck)

gross : sıfat(basit, niteleme)
 -e : ismin durumuna göre sıfatın aldığı ek
 Die Liebe : isim("lieben" fiilinden türetilmiş, somut, cins, tekil)

35. Das Schlimmste kommt oder Fast eine Jugend(Charles Bukowski)

Schlimm-schlimmer-am schlimmsten
 Das Schlimmste: isim(sıfatın en kuvvetli,yani süperlativ halinden türetilmiş isim, cins, somut, tekil)

kommt : eylem 3. tekil şahsa göre çekilmiş(basit)
 oder : bağlaç(basit)
 fast : zaman zarfı
 eine : sıfat(basit, sayı)
 Jugend : isim(basit, cins, somut, tekil)

36. Das siebte Kreuz(Anna Segherz)

siebte : sıfat(basit, sayı)
 Das Kreuz : isim(basit, cins, somut, tekil)

37. Das Lied der Bernadette(Franz Werfel)

Das Lied : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 die Bernadette: isim(basit, özel, somut, tekil)
 der : in-in halini veren genitiv takısı

38. Das Floss der Medusa(Georg Kaiser)

Das Floss : isim(basit, cins, somut, tekil)
 die Medusa : isim(basit, özel, somut, tekil)
 der : in-in halini veren genitiv takısı

39. Das Glasperlenspiel(Hermann Hesse)

Glasperlenspiel: isim(birleşik, özel somut, tekil)

40. Eine Kindheit(Hans Carossa)

Ein : sıfat(basit, sayı)
 -e : ismin durumuna göre belirsiz artikelin
 aldı ek.

Kind : isim(basit, cins, somut, tekil)

heit : isimleştirme eki.

Kindheit : isim(türemiş, cins, somut, tekil)

41. Gruppenbild mit Dame(Heinrich Böll)

Gruppenbild : isim(bileşik, cins, somut, tekil)

mit : edat

Dame : isim(basit, cins, somut, tekil)

42. Haus Ohne Hüter(Heinrich Böll)

Haus : isim(basit, cins, somut, tekil)

ohne : edat

Hüter : isim(basit, cins, somut, çoğul)

43. Hamlet oder die lange Nacht nimmt ein Ende(Anfred Döblin)

Hamlet : isim(basit, özel, somut, tekil)

oder : bağlaç(basit)

lang : sıfat(geçici, niteleme)

-e : ismin durumuna göre sıfatın aldığı ek

die Nacht : isim(basit, cins, somut, tekil)

nimmt : "nehmen" eyleminin 3. tekil şahsa göre çekilmiş hali(kuvvetli eylem)

ein : sayı sıfatı

Ende : isim("enden" fiilinden türemiş, cins, somut, tekil)

44. Lass uns wieder von der Liebe Reden(Peter Bacher)

Lass : eylem("lassen" fiilinin 1. tekil şahıs emir kipi)

uns : adıl(basit, kişi adılı)
 wieder : zaman zarfı
 von : edat
 die Liebe : isim("lieben" fiilinden türemiş, cins,
 soyut, tekil)
 Reden : eylem

45. Leben Ohne Geheimnis(Vicki Baum)

Leben : isim(eylemden türetilmiş, basit, cins,
 somut, tekil)
 Ohne : edat
 Geheimnis : isim(basit, cins, soyut, tekil)

46. Links wo das Herz ist(Leonhard Frank)

Links : zarf(basit, yer zarfı)
 Wo : zarf(basit, yer bildiren soru zarfı)
 das Herz : isim(basit, cins, somut, tekil)
 ist : ("sein" fiilinin 3. tekil şahısa göre
 çekilmiş hali)

47. Nachrichten aus Nord und Süd(H.C. Artmann)

die Nachricht : isim(basit, cins, soyut, tekil)
 die Nachrichten: isim(basit, cins, soyut, çoğul)
 aus : edat
 Nord : zarf(yer zarfı)
 und : bağlaç(basit)
 Süd : zarf(yer zarfı)

48. Wenn ein Reisender in einer Winternacht kommt(Halos
Calvino)

Wenn	: Bağlaç(basit)
ein	: sıfat(sayı)
Reisender	: isim("reisen" eyleminden türemiş, somut, tekil)
in	: edat
ein-er	: sıfat(sayı)
Winter	: isim(basit, cins, somut, tekil)
Nacht	: isim(basit, cins, somut, tekil)
kommt	: kommen eyleminin 3. tekil şahsa göre çekilmiş hali

49. Wenn ich du wäre(Julien Green)

Wenn	: bağlaç(basit)
ich	: adıl(basit, kişi adılı)
du	: adıl(basit, kişi adılı)
Wäre	: fiil("Sein" fiilinin 1. tekil şahsına göre konjunktiv hali)

50. Berge Meere und Gigonten(Alfred Döblin)

Berg	: isim(basit, cins, somut, tekil)
Berge	: isim(basit, cins, somut, çoğul)
Meer	: isim(basit, cins, somut, tekil)
Meere	: isim(basit, cins, somut, çoğul)
und	: bağlaç
Gigonte	: isim(basit, cins, somut, tekil)
Gigonten	: isim(basit, cins, somut, çoğul)

İSİMLER

Yapılarına göre		Varlıklara verilişlerine göre		Uzayda yer tutmalarına göre		Sayılarına göre		Çekim eki alıp almadığına											
Basit	Türemiş	Bileşik	Özel	Cins	Somut	Soyut	Tekil	Çoğul	Ek alanlar										
T	A	T	A	T	A	T	A	T	A										
76	66	15	22	6	7	8	17	84	63	81	62	11	25	82	71	12	10	25	9

T= Türkçe

A= Almanca

SIFATLAR

Yapılarına Göre

Çeşitlerine göre

Yapılarına Göre				Çeşitlerine göre													
				Niteleme Sıfatları		Belirtme Sıfatları											
Basit	Türemiş	Bileşik		Kalıcı Niteleme	Geçici Nitelemeli	Sayı	İşaret	Soru	Belirsizlik								
T	A	T	A	T	A	T	A	T	A								
19	13	11	1	-	-	14	8	3	3	4	8	-	-	-	-	9	2

T= Türkçe

A= Almanca

ADILLAR

Yapısı Bakımından

Basit	Türemiş	Bileşik	Kişi Adılları	Gösterme Adılları	Belirsizlik Adılları	Soru Adılları
T A	T A	T A	T A	T A	T A	T A
- 3	1 -	- -	- 3	- -	1 -	- -

T= Türkçe

A= Almanca

ZARFLAR

Yapısına Göre

Basit	Türemiş	Birleşik	Durum	Zaman	Yer	Soru
T A	T A	T A	T A	T A	T A	T A
1 5	1 -	1 -	2 1	- 3	- 3	1 1 -

T= Türkçe

A= Almanca

BAĞLAÇLAR

Yapısı Bakımından

Basit	Türemiş	Birleşik
T A	T A	T A
2 12	- -	- -

T= Türkçe

A= Almanca

EYLEMLER

Yapısı Bakımından

Basit	Türemiş	Birleşik
T A	T A	T A
8 11	8 -	- -

T= Türkçe

A= Almanca

3.4. ROMAN BAŞLIKLARINDAKİ ANLATIM ÜGELERİNİN LİSTELENMESİ

3.4.1. Türkçe Roman Başlıklarındaki Anlatım Ügelerinin Listelenmesi

İsim listesi 97 tane.

CİNS İSİMLER: 84 tane

Yapılarına göre:

Basit isim: 76

Türemiş isim: 15 tane

Bileşik isim: 6 tane

Varlıklara Verilişlerine göre:

Özel: 8 tane

Yer ismi: 5 tane

Kişi ismi: 3 tane

Cins: 84 tane

Uzayda yer almalarına göre:

Somut isim: 81 tane

Soyut isim: 11 tane

Sayılarına göre:

Tekil isim: 82 tane

Çoğul isim: 12 tane

Çekim eki alanlar: 25 tane

SIFATLAR: 60 tane

Yapılarına göre:

Basit sıfatlar: 19 tane

Türemiş sıfatlar: 11 tane

Çeşitlerine göre:

Kalıcı niteleme: 14 tane

Geçici niteleme: 3 tane

Sayı sıfatı : 4 tane

Belirsizlik sıfatı: 9 tane

ADILLAR: 2 tane

Türemiş adıl: 1 tane

Belgisiz adıl: 1 tane

BAĞLAÇLAR: 2 tane

Yapı bakımından:

Basit bağlaç: 2 tane

ZARFLAR: 6 tane

Yapısına göre:

Basit Zarf : 1 tane

Bileşik zarf : 1 tane

Durum zarfı : 2 tane

Soru zarfı : 1 tane

EYLEMLER: 16 tane

Basit fiil : 8 tane

Türemiş fiil : 8 tane

3.4.2. Almanca Roman Başlıklarındaki Anlatım Ügelerinin

Listelenmesi

İSİM LİSTESİ: 95 tane

Yapısına göre:

Basit isim : 66 tane

Türemiş isim : 22 tane

Bileşik isim : 7 tane

Varlıklara verilişlerine göre:

Özel isim : 17 tane

Personenname: 13 tane

Ortname : 4 tane

Cins isim : 63

Uzayda yer tutmalarına göre:

Somut isim : 62 tane

Soyut isim : 25 tane

Sayılarına göre:

Tekil isim : 71 tane

Çoğul isim : 10 tane

Çekim eki alanlar: 9 tane

Edat(ön ek) alanlar: 7 tane

SIFATLAR: 35 tane

Yapısına göre:

Basit sıfat : 13 tane

Türemiş sıfat : 1 tane

Çeşitlerine göre:

Kalıcı nitelme sıfatı : 8 tane

Geçici nitelme sıfatı : 3 tane

Sayı sıfatı : 8 tane

Belirsizlik sıfatı : 2 tane

ADILLAR: 6 tane

Basit adıl : 3 tane

Kişi adılı : 3 tane

BAĞLAÇLAR: 12 tane

Basit bağlaç : 12 tane

ZARFLAR: 13 tane

Basit zarflar : 5 tane

Durumu belirten zarf : 1 tane

Zaman belirteci : 3 tane

Yer zarfı : 3 tane

Soru zarfı : 1 tane

EYLEMLER: 11 tane

Basit : 11 tane

SONUÇ

Türk ve Alman dillerinin temelde ayrıldıkları noktalar, bu ayrımların roman başlıklarına yansımaları.

Bundan önceki bölümde sınırlı sayıda Türkçe ve Almanca roman başlıklarının dilsel analizi ve bu analiz doğrultusunda anlatım ögelerinin kullanım şekillerinin listelemesini yapmaya çalıştık. Bu analizde gördüğümüz gibi anlatım ögelerinin farklılıkları o dilin bağlı bulunduğu dil ailesinin farklılıklarından kaynaklanmaktadır.

- Herşeyden önce vurgulamamız gereken en önemli fark, Türkçe'de bulunmayan fakat Alman gramerinin temelini oluşturan Artikel kavramıdır. Almanca'da incelediğimiz roman başlıklarında da görüleceği üzere her kelimenin kendine özgü ve duruma göre

değişen temelde üç artikeli bulunmasıdır.

Örnek:

"Der Weg ins Frei"

(Arthur Schnitzler)

"Die Mauer von Mallone"

(Hans Joachim Lange)

"Das Floss der Medusa"

(Georg Kaiser)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Alman dilindeki her kelimenin almış olduğu Artikelleri "Das Maskulinum"(Männlich-Erkek), "Das Femininum"(Weiblich-Dişi), "Das Neutrum"(Sächlich-Cinsiyetsiz) şeklinde ifade edebiliriz.

Türkçe'de bulunmayan bu ifade kavramı her iki dil arasındaki ilk somut ayrıcalıktır.

- İkinci önemli farklılık ise çoğullama konusundadır. Türkçe'de isimleri çoğul yapmak için genellikle isim köküne "-ler, -lar" takısı getirilerek yapılır. Bu Türkçe'nin değişmez bir kuralıdır.

Örnek:

"Alnında Mavi Kuşlar"

(Aysel Üzakın)

"Demirciler Çarşısında Cinayet"

(Yaşar Kemal)

Oysa Almanca'da çoğul yapımında belli başlı bir kural yoktur. Ancak genel olarak bütün çoğul isimler "die" tanım edatı ile kullanılırlar. Ayrıca isimler çoğul yapılırken sonuna takılar da alırlar.

Örnekler:

"Haus ohne Hüter"

(Heinrich Böll)

"Brot und Spiele"

(Siegfried Lenz)

Yukarıdaki Alman roman başlıklarında da gördüğümüz gibi bazı isimler sonlarına -e sesi konup ilk sesli harfleri üzerine nokta alıp incelti- lerek çoğul hale getirilirler.

Almanca'da sesli harflerin üzerine gelen noktalamaya der Umlaut denir. Der Umlaut, yani üzerine noktalama işareti alan harflerde şu değişiklik olur.

Sesli harf

Umlaut almış hali

a

ä

o

ö

u

ü

Bundan başka çoğullama esnasında isimler -er, -n, -en takıları aldıkları gibi hiç ek de almayan sadece Artikelleri değişen kelimeler de vardır.

Örnek:

"Das Leiden"

"Die Leiden des Jugen Werters"

(J.W.v. Goethe)

- Diğer bir farklılık ise ek yapısındadır. Dilleri zenginleştiren ekler sistemidir. Bunları yapım eki ve çekim eki adı altında iki ek sistemine ayırabiliriz.

Yapım eki: Eklendikleri kök ve gövdelerin manalarını değiştiren eklerdir. Bu ekler kök morfenlerini destekleyen morfenlerdir. Bu morfenler kelime bünyesine bakılırsa çekim eklerine göre daha zor ayırt edilirler.

Örnek: **BİL-i-m**, **bil-gi**,

Yukarıdaki örnekte -m, ve -gi yapım ekleridir. Bunların en belirgin özelliği kökten hemen sonra gelmeleridir. İncelediğimiz roman başlıklarında:

Örnek:

"Bir Bilim Adamının Romanı"

(Oğuz Altay)

(yukarıdaki -m sesi yapım eki olarak kullanılmıştır)

"Der Augenzeuge"

(Alain Robbe-Grillel)

"Zeuge" burada morfemdir. Çünkü bir anlam taşımakta ve "Augen" kelimesi ile bileşerek yapım eki halinde kullanılmıştır, ayrıca bu gibi birleşik ifadelerde Artikel olarak ikinci kelimenin Artikelini alır.

Çekim(işletme) eki: Kelime kök ve gövdelerine işleklik veren, manalarında değişiklik yapmayan eklerdir. Çekim ekleri kelimelerin en sonlarında bulunur. İsim eylem kök ve gövdelerine getirilen çekim ekleri birbirlerinden tamamen ayrıdır. Bu ayrılık isimlerde; sayı, cins, belirtme, iyelik, hal ve soru ekleri şeklinde, eylemlerde ise şahıs, zaman, emir... gibi sıralanır.

İncelediğimiz roman başlıklarından örnek verecek olursak:

"Ev-ler-e Şenlik Kaynana-m Nasıl Kudur-du"

(Hüseyin Rahmi Gürpınar)

Yukarıda kullanılan **-ler -e -m -du** ekleri çekim ekleridir.

"Das Schlimmste komm-t oder Fast eine Jungend"

(Charles Bukowski)

adlı roman başlığında ise **-t** sesi eylem çekim ekidir.

- Bu farklılıklardan bir başkası da; tamlama yapısındadır.

Tamlayan ve tamlanandan oluşan bu yapıyı iki ana başlık altında irdeleyebiliriz.

İsim tamlaması: Bu grup iki isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. Bir ismin manasını iyelik sistemi içerisinde başka bir isimle tamamlanması esasına dayanır. Bir nesnenin başka bir nesnenin parçası olduğunu, bir nesnenin başka bir nesneye ait bulunduğunu veya bir nesnenin başka bir nesne ile tamamlandığını ifade etmek için bu kelime grubuna baş vurulur. Burada unutulmaması gereken en önemli kavram, grubu meydana getiren iki isim unsurundan birinin tamlayan diğerinin ise tamlanan olmasıdır.

Türkçe'de tamlayan önce tamlanan sonra gelir. Almanca'da ise bunun tam tersi yani tamlanan önce tamlayan sonra gelir.

Örnek:

"Araba Sevdası"

(Recaizade Mahmut Ekrem)

Almanca örnek:

"Die Leiden des jungen Werthers"

(J.W.v. Goethe)

Sıfat tamlaması: Bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. Sıfat unsuru, isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için kullanılır. Sıfat tamlayan (yardımcı) unsur, isim ise tamlanan (asıl) unsurdur. Sıfat tamlamasında vurgu (Intonation) sıfatın üzerinde bulunur. Aşağıdaki roman başlıklarını bu tamlamaya örnek olarak verebiliriz.

"Bir şehrin iki kapısı"

(Samim Kocagöz)

"Ansicht eines Clowns"

(Heinrich Böll)

- Bileşik isimlerde ise, bir nesnenin adı olmak üzere yanyana gelen birden fazla isimler her iki dilde de aynı şekilde oluşturulur. Fakat Almanca'da yanyana gelen en sondaki ismin Artikelini alır.

Örnek:

"Yenişehirde bir öğle vakti"

(Sevgi Soysal)

die "Deutschstunde"

(Siegfried Lenz)

- Diller cümlelerden oluştukları için bir dil yapısını incelemek istersek herşeyden önce o dilin cümle yapısına "Phrasen Struktur" hakim olmamız gerekir. Bu konuda söz sahibi olan Amerikalı dil bilimci Noam Chomsky "Syntactic Structures" adlı cümlenin yapılarını incelediği kitabında en basit anlamda bir cümleyi aşağıda olduğu şekilde ögelerine ayırmıştır.

(i) cümle → NP (Ad öbeği) + VP (eylem öbeği)

(ii) NP → T (Artikel) + N (isim)

(iii) VP → Verb (Fiil) + NP (Ad öbeği)

(iv) T → The

(v) N → Man (Adam), ball (Top) etc.

(vi) Verb → hit (atmak), took (Aldı) etc.

(i) NP + VP

(ii) T + N + NP

(iii) T + N + VERB + NP

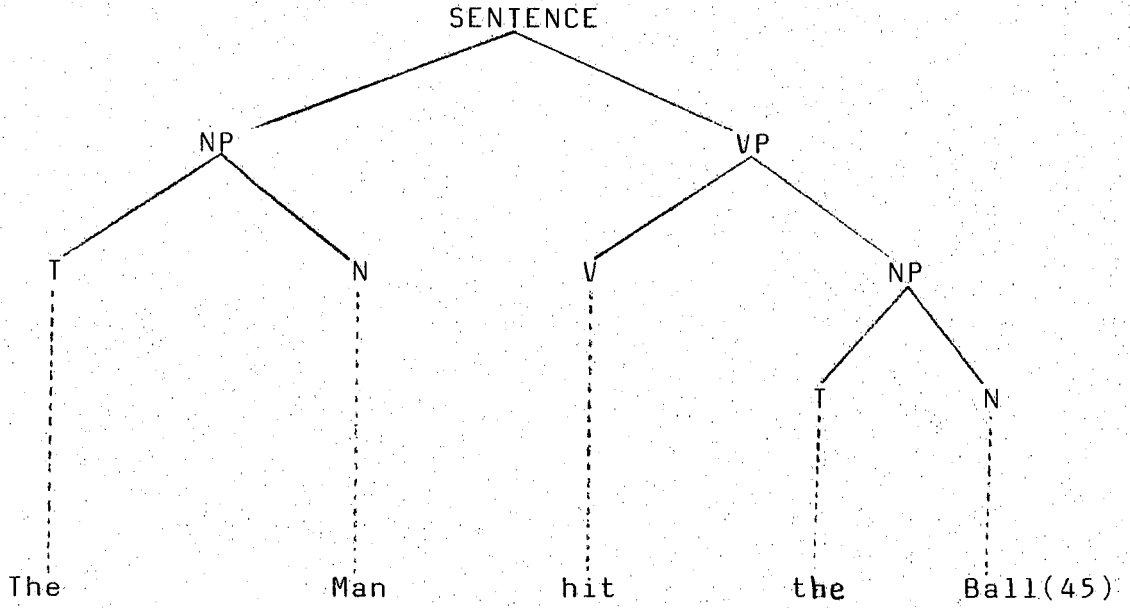
(iv) The + N + VERB + NP

(v) The + Man + VERB + NEP

(vi) The + Man + hit + NP

- (vii) The + Man + hit + T + N
 (viii) The + Man + hit + the + N
 (ix) The + Man + hit + the + ball.

Noam Chomsky'e göre bu, diagram şu şekilde ifade edilir.

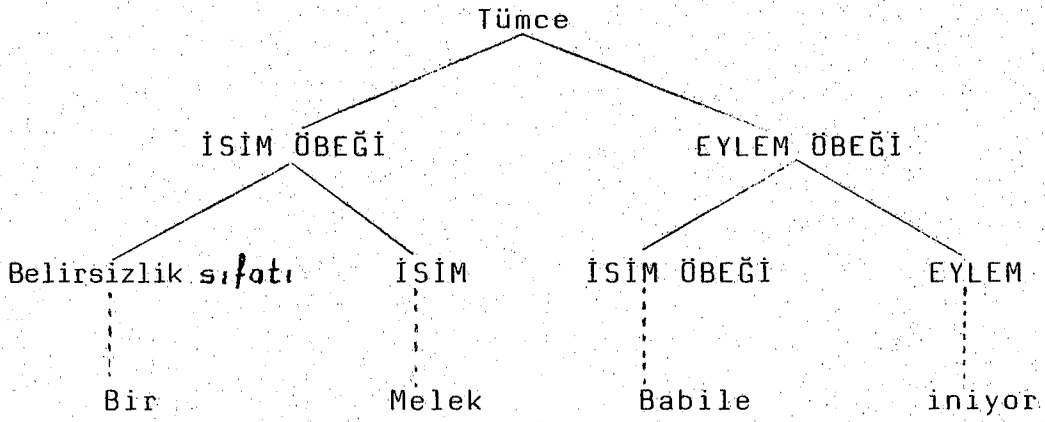
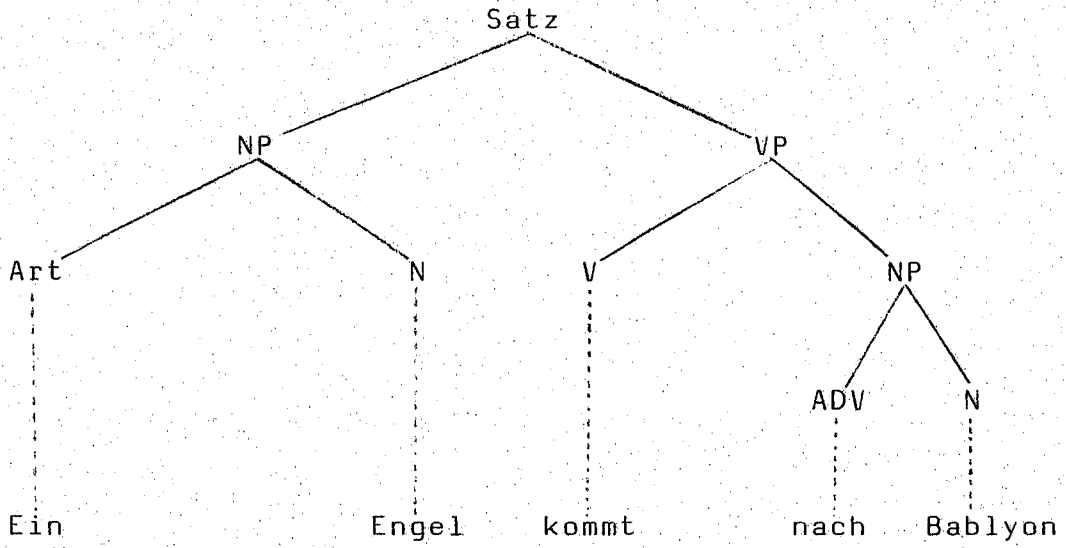

Bu temel formül çerçevesinde aynı ifadeyi içeren bir Almanca ve bir Türkçe roman başlığını irdelersek;

"Ein Engel kommt nach Bablyen"

Bir Melek Babile iniyor(Çev.: Gürsel Aytaç)

(45) Noam Chomsky, Syntactic Structures, Massachusetts Institute of Technology, Third Printing, 1963, s.27.

Cümlelerinde görüldüğü gibi, her iki dilde cümle kuruluşları arasında bariz bir fark söz konusudur. Bu farkı da şu şekilde formülize edebiliriz;

Almancada:

S + V + O

Subjekt (Özne) + Verb(Eylem) + Objekt(Nesne)

Türkçe'de:

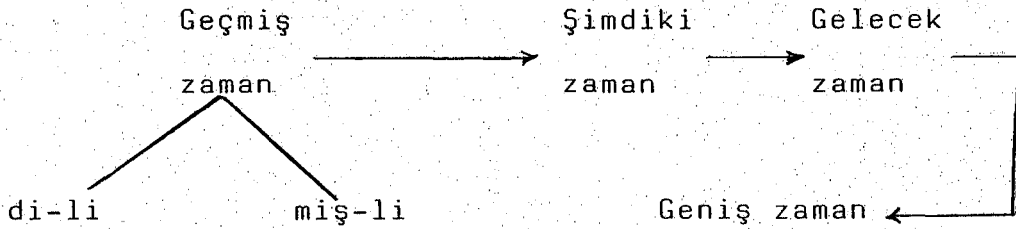
S + O + V

Subjekt(Özne) + Objekt(Nesne) + Verb(Eylem)

şeklinde olduğunu görürüz. Bu da cümle kuruluşları yani Syntax açısından her iki dil arasındaki farktır.

- Eylem, varlık ve kavramların bir durumdan diğer duruma intikalini ayrıca önceki durumu muhafazasını ifade eden ve bunun için gereken süreye verilen isme "zaman"(Tempus) diyebileceğimiz fark da, roman başlıklarını incelediğimiz her iki dil arasındaki görülebilen en önemli farklılıklardan birisidir.

Türkçe'deki zamanların şematik ifadesi:

Şimdiki zaman: Eylem kök ve gödesiyle, şahıs eki arasına "yor" getirmek suretiyle teşkil edilir. Eylemin oluşu sırasındaki zamanı, bu ekle ifade edilebilir.

Örnek:

"Kayıp aranı-yor"

(Sait Faik Abasıyanık)

Gelecek zaman: Eylem kök veya gövdeleriyle şahıs eki arasına ahenge göre **-ecek, -acak** eklerinden biri ilave edilme suretiyle teşkil edilir. Fonetik olarak eylem kökünün son **sesi** sesli **sesle** biterse **-y sesi** eklenir. **-ecek, -acak** ekleri ile yapılan bu tür roman başlığına inceleme yaptığımız roman başlıklarında raslanmamıştır.

Geçmiş zaman: Eylem kök veya gövdesine ahenge göre geçmiş zaman ekleri getirilerek elde edilir ve olayın geçmişte olduğunu belirtir. Dilimizde geçmiş zaman ikiye ayrılır:

Dili geçmiş zaman: Eylem köküne **"-di, -dı, -dü, -du"** ekleri eklenerek yapılır.

Örnek:

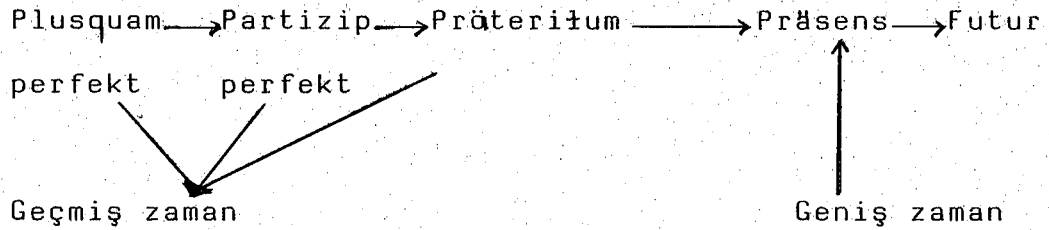
"Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu"

(Hüseyin Rahmi Gürpınar)

Mişli geçmiş zaman: Eylem köküne **"-miş, -mış, -müş, -muş"** gibi ekler eklenerek elde edilen bu tür roman başlığına da rastlanılmamıştır.

Geniş zaman: Geniş zaman eylem kök ve gövdesine **-r** eklenerek elde edilir. Bazı durumlarda ise araya **i, ı, ü, u** sesleri yerleştirilerek anlam genişlik kazanır.

Almanca'da ise bu zamanlar şu şekilde şematize edilebilir:

Eylemler; zamanlara göre çekiminde farklı ekler alarak çekilirler.

Präsens(Şimdiki zaman): Eylem kökü + eki

- e
- st
- t
- en

gibi çekim ekleri ile şimdiki zaman oluşturulur.

Örnek:

"Das Schlimmste kommt oder Fast eine Jugend"

(Charles Bukowski)

Futur(Gelecek Zaman): "Werden" yardımcı fiili ile oluşturulabilen bu zamanı ifade eden cümle içinde esas Eylem(Hauptverb) çekimsiz, yani master halde sona gider. Burada kullanmış olduğumuz "werden" eylemi sadece ikinci ve üçüncü tekil şahısta kökte bir değişikliğe uğrar, diğer şahıs adıllarında kök aynı kalır ve şahıs adıllarına göre şimdiki zamanda yukarıda görüldüğü gibi aynı ekler kullanılır.

İncelediğimiz Almanca roman başlıklarında ise gelecek zamanı içeren roman başlığına rastlanmamıştır.

Präteritum(Geçmiş Zaman): Esas eylem(Hauptverb) bu zamana göre çekilerek oluşturulmuş hali ile ifade edilebilen zamandır.

Örnek:

"Als Vaters Bart noch rot war"

"Wolfdietrich Schnurre)

Partizip Perfekt(Geçmiş Zaman): Esas eylem(Hauptverb) bu zamana göre çekilerek oluşturulmuş hali ile ifade edilen zamandır. Fakat Esas Eylem bu zamana göre çekildikten sonra cümlenin sonuna gider ve yardımcı eylemler(Hilfsverben) şahıs adıllarına göre çekilerek esas eylemin yerini alırlar. Bu yardımcı eylemler "Haben ve Sein" dırlar. Esas

(Hauptverb) eylemin geçişli(transitiv) veya geçişsiz (intransitiv) yani nesne alıp almamalarına göre kullanılan yardımcı fiillerdir.

rnek: "Haben" Eylemi ile oluşturulan bir roman başlığına incelediğimiz roman başlıkları içinde raslanmamıştır.

rnek:

"Die Schönen **sind** noch nicht geboren"

(Ayi Kwci Armah)

Plusquam Perfekt(Geçmiş Zaman): Partizip Perfekt zamanına göre çekilmiş olan esas eylem yani Hauptverb aynı partizip perfekt'te olduğu gibi cümle sonuna gider ve bu zaman içinde kullanılan yardımcı eylemler (Hilfsverben) Präteritum zamanına göre çekilerek, şahıs adilları ekleriyle birlikte kullanılırlar.

Bu zamanla ilgili de roman başlıkları içinde bir roman başlığına rastlanmamıştır.

Almanca'nın, Türkçe'den zaman konusunda ayrıldığı en önemli nokta geniş zamanın olmayışıdır. Ama bu geniş zamanı şimdiki zaman(Präsens) ile kapatmaktadır.

Bütün bu farklılıkların yanısıra dilleri incelerken bu dillerin birbirleri ile olan akrabalık ilişkilerini(genealogisch) göz önünde bulundurmalıyız. İşte ünlü Alman Dilcisi August Schleicher'in dünya dillerinin sınıflandırmasını açıklamadan geçemeyeceğiz. August Schleicher'e göre Dünya dilleri biçim açısından(morfolojik) şu şekilde sınıflandırılmıştır.

1. Yalınlayan diller(isolierende Sprachen)
2. Bağlantılı diller(agglutinierende Sprachen)
3. Bükümlü diller(flektierende Sprachen)

1. Yalınlayan diller(isolierende Sprachen): Bu dillerin en belirgin özelliği çekim'in olmayışıdır. Sözcükler cümle içinde yanyana gelerek ek almadan ve büküme uğramadan kalırlar(Çince).

2. Bağlantılı diller(agglutinierende Sprachen): Bu dillerde değişmeyen bir köke çeşitli görevler alan ekler(yapım eki, çekim eki, olumsuzluk eki, zaman eki, ... gibi) morfem'ler getirilir. (Bu dil grubuna ise Türkçe'yi örnek olarak verebiliriz.)

3. Bükümlü Diller(flektierende Sprachen): Çekim sırasında kökün, özellikle kökteki ünlünün değiştiği dillerdir. Aynı durum isimlerin çoğul şekillerinde de söz konusudur. Bağlantılı dillerde, kökte hiçbir

(46) İclâl Ergenç, Almanca ve Türkçe'nin Ses Yapılarının Karşılaştırılması, D.T.C.F. Yayınları, Yayın No: 345, s.63.

zaman böyle bir değişmeye raslanmazken bükümlü dillerde eylem kökündeki başkalaşma söz konusudur. (Örnek olarak Almanca'yı verebiliriz.)

Altay dil ailesine giren Türkçe yapı yönünden Hint-Avrupa dillerinden oldukça farklıdır. Bağlantılı veya eklemeli dillerin ideal örneği olarak gösterilen dilimizde sözcük türetimi ve çekimler, belirlenmiş son ekler yardımı ile yapılır. Türkçe'nin bu özelliğini formülüze etmemiz gerekirse;

KÖK + YAPIM EKİ + ÇEKİM EKİ

formülümüzün değişmez sırasına göre ele aldığımız "Göz"(isim kökü) "Gör"(eylem kökü) gibi iki örnek kökü bir takım eklerle şöyle ifade edebiliriz:

Göz+lük+çü+lük+ten

Gör+üş+tür+ül+e+me+miş+ler+mi+ydi?(47)

Bağlantılı(eklemeli) bir dil oluşu, eklerin çeşitliliği ve bu çeşitli eklerin değişik görevler yüklenerek yeni sözcükler oluşturabilmeleri, Türkçe'yi deyim açısından zengin bir dil haline getirmektedir.

(47) Cahit Kavcar-Enise Kantemir, Türk Dili, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 140, İstanbul, 1986, s.15.

Almanca, çekim sırasında kökteki ünlünün değişmesi demek olan büküm olayının görüldüğü bir dildir.

Örneğin: "Hamlet oder die lange Nacht nimmt
ein Ende"

Roman başlığındaki "almak" anlamına gelen "nehmen" eyleminin çekim esnasında 3. tekil şahıs durumunda "nimmt" olması yani /e/ ünlüsünün /i/ ünlüsüne dönüşmesi veya zaman farklılıklarını belirtmek için "doğmak" anlamına gelen "geberen" eyleminin "Die Schönen sind noch nicht geboren" roman başlığındaki "geberen" eylemindeki /e/ ünlüsünün (Partizip Perfekt) biçimde "geboren" /o/ ünlüsüne dönüşmesi veyahutta "Der gestohlene Mond" roman başlığındaki "çalmak" anlamına gelen "stehlen" eylemindeki /e/ ünlüsünün (Partizip Präsens) biçiminde kullanımında /o/ ünlüsüne dönüşmesi, Almanca'nın bükümlü dil olduğunu bize gösteren en önemli kanıtlardır.

Sözcükler çoğul yapılırken de Almanca'da bu tür değişmelere rastlanır. Örneğin "Haus ohne Hüter" roman başlığındaki "şapka" anlamına gelen ve tekil halde "Hut" olarak kullanılan kelime, çoğullama esnasında "Hüter" olmuştur. Yani /u/ ünlüsü, /ü/ ünlüsüne dönüşmüştür. Bu da Almanca'nın bükümlü bir dil olduğunu bize ispatlar.

Her iki dil arasındaki bu farklılıklardan dolayı, roman başlıklarının Türkçe'ye aktarımında aynı anlatımı tam olarak vermek zordur. Bu nedenle yoruma dayanan ifadeler kullanılmaktadır.

Örnek:

"Die verlorene Ehre der Katherina Blum"

(Heinrich Böll)

"İftira"

(Çeviren: Ahmet Cemal)

"Ansichteines Clowns"

(Heinrich Böll)

"Palyoça"

(Çeviren: Ahmet Arpad)

Türkçe ve Almanca'da incelediğimiz roman başlıklarındaki anlatım öğelerinin şekil, sayı ve yapı farklılıkları, her iki dilin bağlı bulunduğu dil ailelerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

Aytaç Gürsel, Çağdaş Alman Edebiyatı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Yayın No: 558, Kültür Eserleri Dizisi: 32, Ankara, 1983.

Banguoğlu Tahsin, Türkçenin Grameri, İstanbul, 1973.

Bergenholtz Hennig, Syntax Grundbegriffe zum Lesen einer Grammatik; ~~GabH~~ Verlag, Athenaeum, 1979.

Bilgegil M. Kaya, Dilbilgisi, Ankara, 1964.

Böhre Birgid Cengiz, Almanca Dilbilgisi, Okan Yayınları, İstanbul, 1968.

Chomsky Noam, Syntactic Structures, Massachusetts institute of Technology, Third Printing, 1963.

Demiray Kemal, Edebiyat Türleri, İnkilâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1971.

Ediskun Haydar-Baha Dünder, Örnek Dilbilgisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1966.

Erenel Ender, Almanca Dilbilgisi, Fono Mektupla Öğretim Kurumu Yayını, İstanbul, 1987.

Ergenç İclal, Almanca ve Türkçe'nin Ses Yapılarının Karşılaştırılması, D.T.C.F. Yayın No: 345, Ankara, 1984.

Ergin Muharrem, Türk Dil Bilgisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Yayın No: 785, İstanbul, 1977.

Gencan Nejat Tahir, Dilbilgisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1979.

Göker Osman, Üniversite Öğrencileri İçin Türkçe, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışma Vakfı Yayınları, Eskişehir, 1987.

Kabaklı Ahmet, Türk Edebiyatı. İstanbul, 1973.

Karaalioğlu Seyit Kemal, Sözlü-Yazılı Kompozisyon, İnkilâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, Kasım 1975.

Kavcar Cahit-Enise Kantemir, Türk Dili, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 140, İstanbul, 1986.

Naci Fethi, 100 Soruda Toplumsal Değişme ve Roman, Gerçek Yayınevi, İstanbul, Kasım 1981.

Yel Esen, Çağdaş Kompozisyon, Okan Yayınları, İstanbul, 1979.